

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NDE

COVID-19 SALGINI

MAYIS-2020

İÇİNDEKİLER

ŞEKİL LİSTESİ.....	2
TABLO LİSTESİ	2
GRAFİK LİSTESİ	2
KISALTMALAR	3
1. COVID-19 (KORONAVİRÜS) SALGINI	4
1.1. COVID-19 NEDİR?	4
1.2. COVID-19'UN BELİRTİLERİ VE ÇEŞİTLERİ	5
1.3. COVID-19'DAN KORUNMA YOLLARI	7
1.4. TEDAVİ YÖNTEMLERİ	8
2. DÜNYADA COVID-19 (KORONAVİRÜS) SALGINI	8
2.1. SALGINA İLİŞKİN VERİLER	10
2.2. DÜNYADA EN ÇOK VAKA GÖRÜLEN ÜLKELER.....	14
2.3. DÜNYADA DAHA ÖNCE GÖRÜLMÜŞ SALGIN HASTALIKLAR	16
3. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NDE COVID-19 (KORONAVİRÜS) SALGINI	17
3.1. AMERİKA BİRLEŞİK DELETLERİ'NDE GÖRÜLEN VAKA SAYISI	18
3.2. EKONOMİK DEĞİŞİM	20
3.3. TOPLUMSAL DEĞİŞİM	27
3.4. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ HÜKÜMETİNİN ALDIĞI TEDBİRLER	28
3.4.1. Sağlık Sektörü ve Halk Sağlığı Kapsamında Alınan Tedbirler	29
3.4.2. Ekonomik Tedbirler	32
3.4.3. Vergi Tedbirleri	33
3.4.4. İstihdama Yönelik Tedbirler	33
3.4.5. Gümrük Tedbirleri.....	34
3.4.6. Lojistik Tedbirleri.....	34
4. TÜRKİYE – ABD İLİŞKİLERİ	34
4.1. EKONOMİK DURUM	34
4.2. KARŞILIKLI GERÇEKLEŞTİRİLEN YARDIMLAR	36
5. KAYNAKÇA.....	37

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: COVID-19 Salgının İlk Günleri.....	4
Şekil 2: Çin'den Yayılan Koronavirüsün Başlıca Belirtileri	5
Şekil 3: Koronavirüsün Mikroskopik Görüntüsü.....	6
Şekil 4: Koronavirüsten Korunmak İçin Neler Yapılmalıdır?	7
Şekil 5: Koronavirüsün İşletmelerde Üretim-İmalat Süreçlerine Etkisi.....	11
Şekil 6: Dünya Çapında COVID-19 Tedbirleri Kapsamında Kapanan Okullar	13
Şekil 7:Dünya Çapında Ülkelere Göre Onaylanmış Vaka Sayıları	14

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Dünyada En Çok Vaka Görülen Ülkeler	15
Tablo 2: GTS'ye Göre Türkiye'nin Dış Ticaret Verileri (Milyon dolar).....	35
Tablo 3: GTS'ye Göre Türkiye'nin ABD İle Dış Ticareti (Milyon dolar).....	35

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: ABD'de Görülen COVID-19 Salgınına İlişkin Toplam Veriler	18
Grafik 2: ABD'de Görülen COVID-19 Salgınına İlişkin 7 Günlük Toplam Vaka ve İyileşen Hasta Sayısı.....	19
Grafik 3: ABD'de Görülen COVID-19 Salgınına İlişkin 7 Günlük Yeni Vaka ve İyileşen Hasta Sayısı.....	20
Grafik 4: ABD'de COVID-19'un Sektörlere Etkisi	21
Grafik 5: ABD'de Yıllara Göre Sanayi Üretimi	22
Grafik 6: ABD'de COVID-19'un Sektörlere Etki Endeksi	23
Grafik 7: ABD'de Haftalık Toplam İşsizlik Başvuruları.....	26
Grafik 8: ABD'de COVID-19'un Dijital İletişim Üzerindeki Etkisi	27
Grafik 9: ABD'de COVID-19 Süresinde Sosyal Medya Platformları Kullanımları	28

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

BPD: Varil/Gün

CBOE: Chicago Opsiyon İşlemleri Borsası

CDC: Hastalıkları Kontrol ve Önleme Merkezi

COVID-19 : Korona Virüs Hastalığı-19

DAX: Alman Birleşik Borsa Endeksi (Deutscher Aktienindex)

DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü

ECB: Avrupa Merkez Bankası

FAVÖK: Faiz, Amortisman ve Vergi Öncesi Kar

FDA: Amerikan Gıda ve İlaç Dairesi

FED: ABD Merkez Bankası

FFCRA: Coronavirus Yanıt Yasası

FTSE: Financial Times Menkul Kıymetler Borsası/Londra Borsası (Financial Times Stock Exchange)

GSYİH: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

HHS: İnsan Hizmetleri Bakanlığı

ICVT: Uluslararası Virüs Taksonomisi Komitesi

IMF: Uluslararası Para Fonu

KGF: Kredi Garanti Fonu

KKE: Kişisel Koruyucu Ekipman

MERS: Ortadoğu Solunum Yetmezliği Sendromu (Middle East Respiratory Syndrome)

NBER: Ulusal Ekonomik Araştırmalar Bürosu

NSC: Ulusal Güvenlik Konseyi

RNA: Ribo Nükleik Asit

SARS: Şiddetli Akut Solunum Yetmezliği Sendromu (Severe Acute Respiratory Syndrome)

SARS-Cov-2: Şiddetli Akut Solunum Yolu Sendromu Koronavirüsü 2

UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

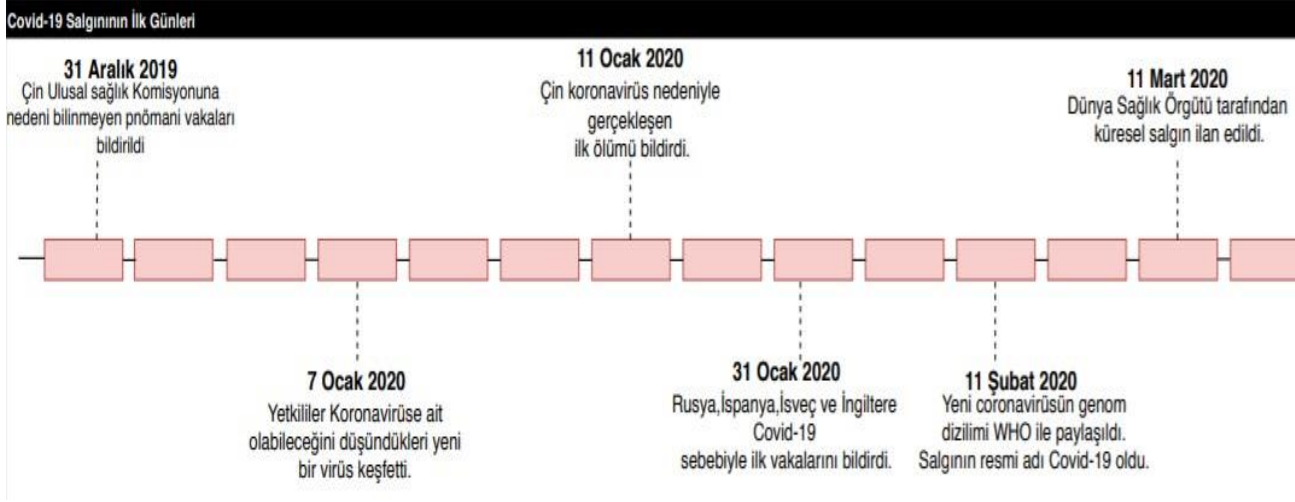
vb.: ve benzeri

vs: vesaire

1. COVID-19 (KORONAVİRÜS) SALGINI

İlk olarak, Çin'in Hubei bölgesinin başkenti olan Wuhan şehrinde Aralık 2019 sonunda çeşitli hastalarda belirli bir neden olmaksızın gelişen ve tedavi ile aşıllara cevap vermeyen bir zatürre (pnömani) görülmesi üzerine SARS-CoV-2 olarak adlandırılan yeni bir koronavirüs teşhis edilmiştir. Kısa süre içerisinde de bu virüs ile ilişkili enfeksiyonların bir salgın halini aldığı görülmüştür. Kişiden kişiye bulaşabilen virüsün bulaşma oranı 2020 Ocak ortasında büyüme göstermiş, ilerleyen zamanlarda Avrupa, Kuzey Amerika ve Asya-Pasifik'te yer alan çeşitli ülkelerde yaşanan virüs vakaları rapor edilmeye başlanmıştır. 11 Mart 2020'de Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından küresel salgın ilan edilmiştir.

Şekil 1: COVID-19 Salgının İlk Günleri

1.1. COVID-19 NEDİR?

Koronavirüsler, hayvanlarda veya insanlarda hastalığa neden olabilecek büyük bir virüs ailesidir. Koronavirüsler; esas kaynağı yarasalar olmak üzere develer, kediler ve sığırlar gibi birçok hayvan türünde yaygın olarak görülen bir virüs ailesidir. Bu virüsler nadiren de olsa hayvanlardan bulaşma yolu ile insanları enfekte edebilir. MERS ve SARS Koronavirüs gibi insandan insana bulaşabilir. İnsan koronavirüsleri ise ilk 1960'lı yıllarda tespit edilmiştir. Koronavirüsler RNA virüsleridir ve alfa, beta, gama ve deltakoronavirüsler olarak 4 alt grupta incelenmektedir. Mikroskopik olarak etrafında taç görünümü ya da güneşteki patlamalara benzer şekilde bir hale vardır. Bu nedenle Latince'de taç anlamına gelen corona ismi verilmiştir, kısacası koronavirüs (coronavirüs) taçlı virüs anlamına gelmektedir. Bu taç görünümü, virüsün zarfında yıldızimsı çıkıntılar şeklinde bulunan glikoproteinlerden oluşmaktadır. Koronavirüs ailesi bilinen en büyük genomik yapıya sahip (30 kb genom) RNA virüs ailesidir.

Wuhan şehrinde salgına neden olan koronavirüs diğerlerinden farklı olduğu için geçici olarak yeni keşfedilmiş koronavirüs olarak isimlendirilmiştir (2019-nCov). İnsanlarda, koronavirüsün soğuk algınlığından Orta Doğu Solunum Sendromu (MERS) ve Şiddetli Akut Solunum Sendromu (SARS) gibi daha şiddetli hastalıklara kadar solunum yolu enfeksiyonlarına neden olduğu bilinmektedir. COVID-19 (eski adıyla 2019-nCov), MERS ve SARS'a genetik olarak benzer şekilde bir betakoronavirüstür. Özellikle SARS virüs ile yakın benzerliğe sahiptir. Lakin özellikleri yönünden farklılıklar göstermekte ve zaten bu yüzden ayrı bir isimle anılmaktadır.

11 Şubat itibarıyla DSÖ yeni korona virüsü COVID-19 (corona virus disease-19) olarak isimlendirmiştir. COVID-19 ismine karar verilirken DSÖ danışmanları sadece hastalığa neden olan virüs türüne odaklanmıştır. Co ve Vi koronavirüsten, "d" İngilizcede hastalık anlamına gelen "disease" kelimesinden, 19 ise vakaların görülmeye başladığı yıl olan 2019'dan gelmektedir. Dünya Sağlık Örgütü bu hastalığı COVID-19 olarak isimlendirmesine karşın, Uluslararası Virüs Taksonomisi Komitesi (ICVT) bu virüsün ismini SARS-CoV-2 olarak belirlemiştir.

Çünkü 2002 yılında ortaya çıkan bir başka koronavirüs olan SARS ile genomik yapısı %82 oranında eşleşmektedir.

Koronavirüsün, virüs ile temastan semptomların oluşmasına kadar geçen sürenin (kulukça süresi) 2 ile 27 gün olduğu, virüsün belirtiler ortaya çıkmadan önce de bulaşıcı olduğuna dair bazı kesin olmayan kanıtlar bulunmaktadır. Ayrıca virüsün, bağışıklık sistemi zayıf olan ileri yaştakiler ve çok genç olanlar için virüsün pnömoni veya bronşit gibi çok daha ciddi solunum yolu hastalığına neden olduğu görülmüştür. Elde edilen veriler doğrultusunda ileri yaş ve eşlik eden hastalığı (astım, diyabet, kalp hastalığı gibi) olanlarda virüsün ağır hastalık oluşturma riskinin daha yüksek olduğu belirtilmiştir.

1.2. COVID-19'UN BELİRTİLERİ VE ÇEŞİTLERİ

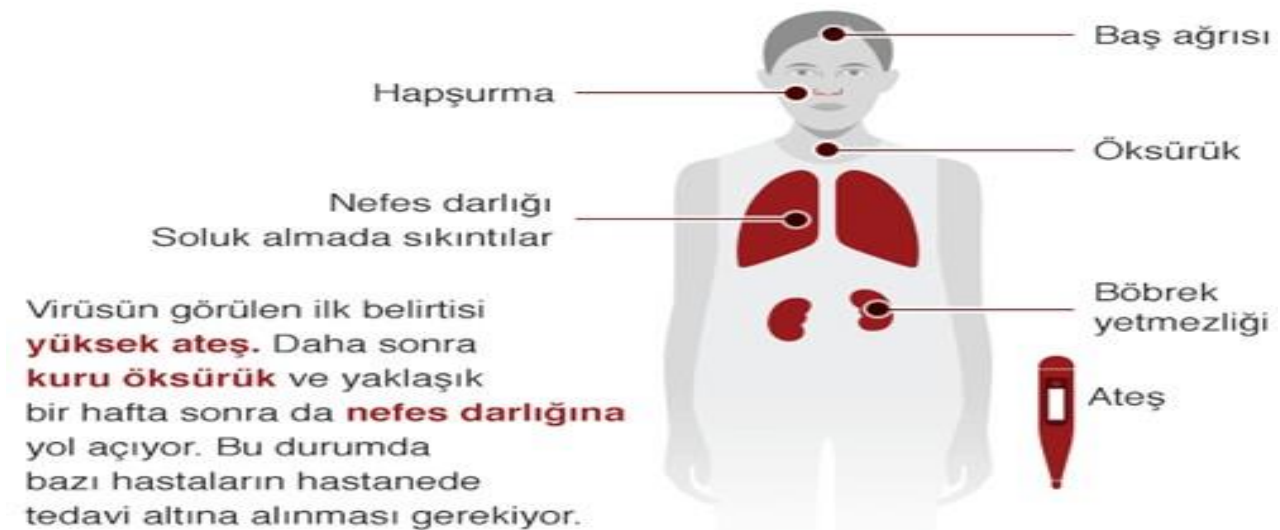
Hastalıkları Kontrol ve Önleme Merkezine (CDC) göre tüm semptomların yanı sıra bir hastanın SARS-CoV-2 yönünden değerlendirilmesi için hastalığının laboratuvarca kanıtlanmış olması, hastalığın yeni tespit edildiği yahut fazla ilerleme kaydetmediği bölgelerde ise yurt dışı seyahat geçmişi ve bu kişilerle temas geçmişi araştırılarak ortaya konması gerekmektedir. Bu kriterleri sağlamayan fakat şiddetli hastalık belirtisine sahip ve etiyojisi belirlenememiş vakaların da yeni koronavirüs açısından değerlendirilmesi gerekebilmektedir.

Bildirilen semptomlar vakaların %90'ında ateş, %80'inde yorgunluk ve kuru öksürük, %20'sinde nefes darlığı ve %15'inde solunum sıkıntısı içermektedir. Yaygın olmayan semptomlar ise baş ağrısı, burun tıkanıklığı, boğaz ağrısı, balgamlı öksürük, kas veya eklem ağrısı, üşüme, mide bulantısı veya kusma ve ishaldir. Göğüs röntgeni her iki akciğerde de belirti vermekte ve kan testleri genellikle düşük beyaz kan hücresi sayımı göstermektedir.

Koronavirüs enfeksiyonları, üst ve alt solunum yollarını etkilemektedir. Sıklıkla hafif üst solunum yolları enfeksiyonu (soğuk algınlığı) şeklinde geçirilmesine rağmen bu enfeksiyonda şiddetli hastalık tablosu ve ölüm görülebilmektedir. SARS ve MERS virüs şiddetli solunum yolu hastalığına neden olurken henüz keşfedilmiş COVID-19 klinik belirtileri tam açık değildir. Onaylanan vakalarda bulgular ise az ya da hiç semptom olmayan tablodan, şiddetli hastalık ve ölüme kadar geniş bir aralıktadır. Çoğu insanın özellikle çocukluk döneminde koronavirüs enfeksiyonu geçirdiği düşünülmektedir. Genç kişilerde hastalık hafif soğuk algınlığı şeklindeyken şiddetli solunumsal yetmezlik daha sıklıkla ileri yaştaki kişilerde ve yaşı fark etmeksizin eşlik eden diğer hastalıkların varlığında (hipertansiyon, diyabet, kalp-damar hastalıkları, kanser, bağışıklık sisteminin baskılandığı durumlar) görülmektedir.

Sekil 2: Çin'den Yayılan Koronavirüsün Başlıca Belirtileri

Çin'den Yayılan Koronavirüsün Belirtileri

Kaynak: Dünya Sağlık Örgütü

Amerika Birleşik Devletleri'nde COVID-19 Salgını, Mayıs 2020

Yetişkinlerde ve çocuklarda görülen nezle vakalarının önemli bir kısmından koronavirüslerin sorumlu olduğu düşünülmektedir. Bu virüs grubu, ateş ve bademciklerin büyümesi gibi semptomlara neden olmakla beraber en çok kış ve erken baharda nezleye yol açmaktadır. Bunlara ek olarak koronavirüsler zatürre ile bronşite neden olabilmektedirler. 7 adet farklı insan koronavirüsü bulunmaktadır:

1. İnsan koronavirüsü 229E (HCoV-229E)
2. İnsan koronavirüsü OC43 (HCoV-OC43)
3. SARS koronavirüsü (SARS-CoV)
4. İnsan koronavirüsü NL63 (HCoV-NL63, Haven koronavirüsü)
5. İnsan koronavirüsü HKU1
6. MERS koronavirüsü (MERS-CoV)
7. Yeni koronavirüs (CoVID-19)

Şiddetli Akut Solunum Yolu Sendromu (SARS)

İnsanlarda SARS-CoV koronavirüsünün neden olduğu bir solunum yolu sendromudur. 2002 ile 2003 yılları arasında Hong Kong'dan yayılan SARS salgını neredeyse pandemi haline gelmiş ve dünya çapında 8422 vaka ve 1524 ölüme yol açmıştır. Dünya Sağlık Örgütü ölüm oranını %10,9 olarak açıklamıştır.

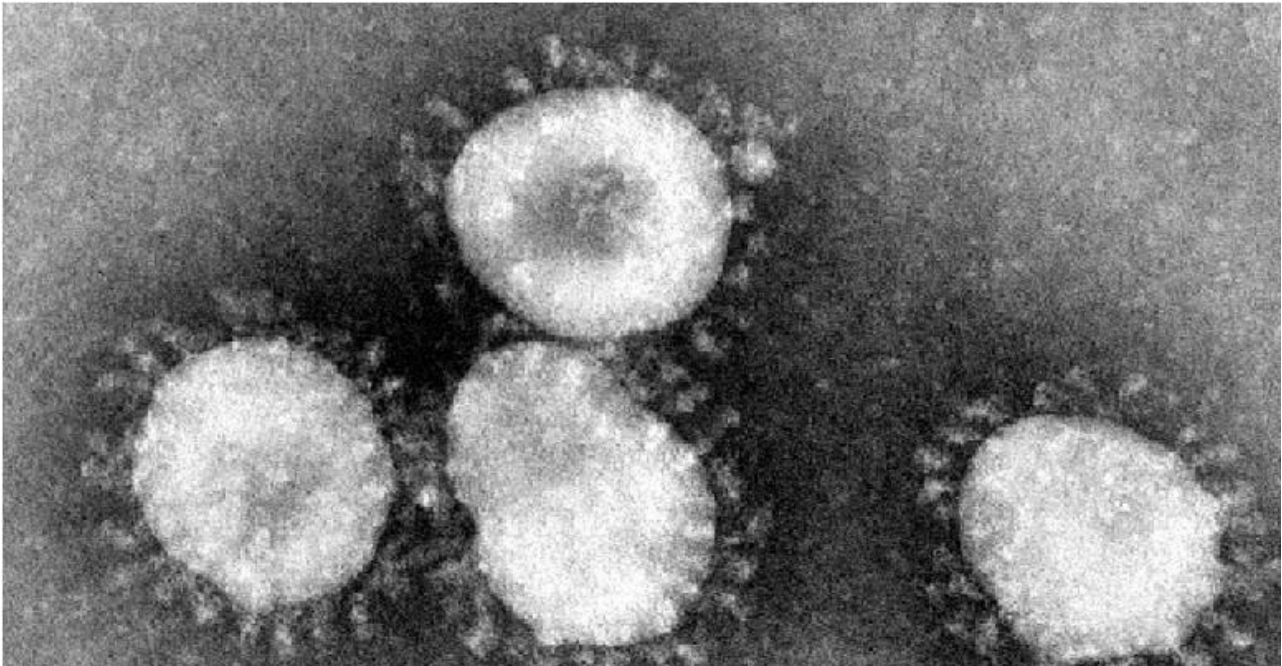
Orta Doğu Solunum Sendromu (MERS)

İlk olarak 2012 yılında Suudi Arabistan'da tespit edilmiş, MERS-CoV'un yol açtığı bir koronavirüs enfeksiyonudur. Bu virüsün bulaştığı hastaların %36'sı hayatını kaybetmektedir. Nefes darlığı, öksürük ve ateş hastalığın en önemli belirtileri arasındadır. Bazı bünyeler hastalığı hafif belirtilerle atlatabilir. Hastalıktan kurtulanların virüsü bulaştırma riski yoktur.

Şiddetli Akut Solunum Yolu Sendromu Koronavirüsü 2 (SARS-Cov-2)

Şiddetli akut solunum yolu sendromu koronavirüsü 2 veya COVID-19 veya Wuhan koronavirüsü, ilk olarak 2019'da bildirilmiş, Çin'in Wuhan kenti kökenli bir virüsdür. İnsandan insana bulaşabilen virüsün bulaşma hızı 2020 yılının Ocak ayı ortalarında hızlanmıştır. Virüsün kuluçka dönemi 4-14 gündür. Virüsün bulaştığı bireylerde görülen ölüm oranının %3'ün altında olduğu tahmin edilmektedir.

Şekil 3: Koronavirüsün Mikroskopik Görüntüsü

Kaynak: Rusya İnsan Sağlığı ve Tüketiciyi Koruma Kurumu

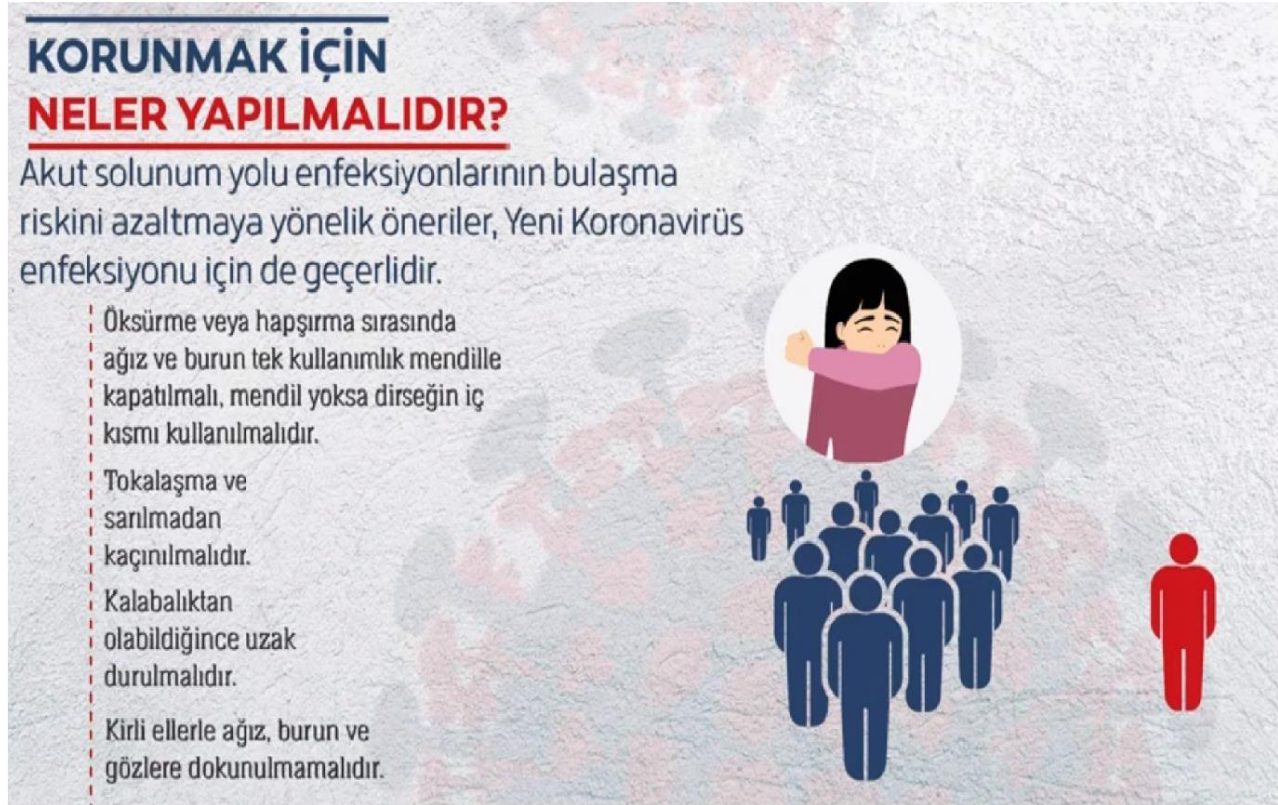
Amerika Birleşik Devletleri'nde COVID-19 Salgını, Mayıs 2020

1.3. COVID-19'DAN KORUNMA YOLLARI

Kişisel hijyen kuralları korunma için oldukça önemlidir. Bireylerin dikkat edebileceği kişisel hijyen kuralları olarak elleri sıkça yıkamak veya virüsleri öldürebilecek kolonya veya diğer antibakteriyel maddeler ile elleri temizlemek en temel kurallardandır.

Virüs çok kolay bulaşabildiği için ek korunma önlemleri alınmalıdır. Virüsün en temel bulaşma yolu solunum yolu olduğu için kalabalıklardan uzak durmak, başka kişilerle yakın etkileşimden kaçınmak, solunum yollarını korumak virüsten korunmayı sağlayabilir. Kalabalık ortamlara girildiğinde solunum yollarının maske veya başka herhangi bir bez ile kapatılması havada bulunan damlacıkların solunmasını engelleyeceği için koruyucu önlem olarak uygulanabilir. Eğer bu şekilde bir önlem alınıyorsa maskelerin 2 veya 3 saat aralıklarla değiştirilmesi, diğer koruyucu atkı veya şal benzeri bezlerin de sıklıkla değiştirilmesi ve yıkanması gerekmektedir.

Şekil 4: Koronavirüsten Korunmak İçin Neler Yapılmalıdır?

Kaynak: T.C. Sağlık Bakanlığı

T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından belirlenen önlemler şu şekilde sıralanmıştır:

- El temizliğine dikkat edilmelidir. Eller en az 20 saniye boyunca sabun ve suyla yıkanmalı, sabun ve suyun olmadığı durumlarda alkol bazlı el antiseptiği kullanılmalıdır. Antiseptik veya antibakteriyel içeren sabun kullanmaya gerek yoktur, normal sabun yeterlidir.
- Eller yıkanmadan ağız, burun ve gözlerle temas edilmemelidir.
- Hasta insanlarla temastan kaçınılmalıdır (mümkün ise en az 1 metre uzakta bulunulmalıdır).
- Özellikle hasta insanlarla veya çevreleriyle doğrudan temas ettikten sonra eller sık sık temizlenmelidir.
- Öksürme veya hapsirme sırasında burun ve ağız tek kullanımlık kağıt mendil ile örtülmeli, kağıt mendilin bulunmadığı durumlarda ise dirsek içi kullanılmalı, mümkünse kalabalık yerlere girilmemeli, eğer girmek zorunda kalınıyorsa ağız ve burun kapatılmalı, tıbbi maske kullanılmalıdır.

- Hastaların yoğun olarak bulunması nedeniyle mümkün ise sağlık merkezlerine gidilmemeli, sağlık kuruluşuna gidilmesi gereken durumlarda diğer hastalarla temas en aza indirilmelidir.
- Çiftlikler, canlı hayvan pazarları ve hayvanların kesilebileceği alanlar gibi genel enfeksiyonlar açısından yüksek riskli alanlardan kaçınılmalıdır.
- Seyahat sonrası 14 gün içinde herhangi bir solunum yolu semptomu olursa maske takılarak en yakın sağlık kuruluşuna başvurulmalı, doktora seyahat öyküsü hakkında bilgi verilmelidir.

Benzer şekilde T.C. Sağlık Bakanı Fahrettin Koca'nın açıkladığı 14 kural ise şu şekildedir:

- Ellerinizi sık sık su ve sabun ile en az 20 saniye boyunca ovalayarak yıkayın.
- Soğuk algınlığı belirtileri gösteren kişilerle aranızda en az 3-4 adım mesafe koyun.
- Öksürme veya hapşırma sırasında ağız ve burnunu tek kullanımlık mendille kapatın. Mendil yoksa dirseğin iç kısmını kullanın.
- Tokalaşma, sarılma gibi yakın temaslardan kaçının.
- Ellerinizi gözlerinize, ağzınıza ve burnunuza dokunmayın.
- Yurt dışı seyahatlerinizi iptal edin ya da erteleyin.
- Yurt dışından dönüşte ilk 14 günü evinizde geçirin.
- Bulduğunuz ortamları sık sık havalandırın.
- Kıyafetlerinizi 60-90°C'de normal deterjanla yıkayın.
- Kapı kolları, armatürler, lavabolar gibi sık kullandığınız yüzeyleri su ve deterjanla her gün temizleyin.
- Soğuk algınlığı belirtilerin varsa yaşlılar ve kronik hastalığı olanlarla temas etmeyin, maske takmadan dışarı çıkmayın.
- Havlu gibi kişisel eşyalarınızı ortak kullanmayın.
- Bol sıvı tüketin, dengeli beslenin, uyku düzeninize dikkat edin.
- Düşmeyen ateş, öksürük, ve nefes darlığınız varsa, maske takarak bir sağlık kuruluşuna başvurun.

1.4. TEDAVİ YÖNTEMLERİ

Henüz hastalığı tedavi edecek herhangi bir antiviral ilaç bulunmamaktadır. Diğer viral enfeksiyonların tedavisinde kullanılan antiviral ilaçlar koronavirüs enfeksiyonlarının tedavisinde de denenmiş ancak etkili bir sonuç elde edilememiştir. Mevcut ilaçların test edilmesi de dahil olmak üzere geliştirme çabaları devam etmektedir. Kullanılan tedavi semptomatik olup yatak istirahati, bol sıvı tüketimi ve günlük alınması gerekli kalorinin alınması vücut direnci açısından gereklidir. Zira hastalığı tedavi edecek olan vücut direncidir. Hastanın genel durumuna göre gerekli destekleyici tedavi uygulanmaktadır. Hastalığın şiddetine bağlı olarak oksijen tedavisi, intravenöz sıvılar ve solunum desteği uygulamaları gerçekleştirilmektedir.

2. DÜNYADA COVID-19 (KORONAVİRÜS) SALGINI

Pandemi, en basit tanımıyla dünyada eşzamanlı olarak çok yaygın bir şekilde çok fazla sayıda insanı tehdit eden bulaşıcı hastalıklara verilen isimdir. Bir hastalığın pandemi ilan edilmesi Dünya Sağlık Örgütü tarafından yapılmaktadır. 2009 yılında yine aynı şekilde bütün dünyayı saran hastalık domuz gribi de pandemik hastalık ilan edilmiş, yüzbinlerce kişinin ölümüne sebep olmuştur.

Bir hastalığın pandemi olabilmesi için istikrarlı bir şekilde, dünyanın farklı noktalarında, kitleler üzerinde görülmeye başlaması gerekmektedir. Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımlamasına göre bir hastalığın pandemi olabilmesi için üç kriter aranmaktadır:

- Yeni bir virüs olması,
- İnsanlara kolayca geçebilmesi,
- İnsan insana kolay ve sürekli bir şekilde bulaşması.

İlk olarak Aralık 2019 tarihinde Çin'in Hubei bölgesinin başkenti olan Wuhan'da belirli bir neden olmaksızın gelişen ve tedavi ile aşılara cevap vermeyen bir zatürre görülmesi üzerine yeni bir koronavirüs teşhis edilmiştir. Kişiden kişiye kolaylıkla bulaşabilen bu virüsün bulaşma oranı 2020'nin Ocak ortasında büyüme göstermiştir.

İlerleyen zamanlarda Avrupa, Kuzey Amerika ve Asya Pasifik'te yer alan çeşitli ülkelerde yaşanan virüs vakaları rapor edilmeye başlanmıştır. 11 Mart 2020 tarihine gelindiğinde Dünya Sağlık Örgütü tarafından küresel salgın (pandemi) ilan edilmiştir. 13 Mart 2020'de Avrupa'nın artık koronavirüs krizinin merkez üssü haline geldiği bildirilmiştir.

Virüsün yayılmasını önlemek amacıyla alınan önlemler ilk olarak virüsün ilk ortaya çıktığı Wuhan'da gerçekleştirilmiştir. Wuhan'ın içine ve dışına seyahatlerde etkili bir karantina, 23 Ocak 2020 saat 10'dan itibaren uygulanmaya başlanmıştır. Wuhan'a ve Wuhan dışına uçuşlar ve trenler, halk otobüsleri, metro sistemi ve uzun mesafe otobüsleri bir sonraki duyuruya kadar askıya alınmıştır. Bunun ardından, Hubei bölgesinde bulunan en az 15 şehirde daha ulaşım benzer şekilde kısıtlandırılmıştır. Pekin'deki Yasak Şehir, geleneksel tapınak fuarları ve diğer kutlama amaçları toplantılar dahil olmak üzere birçok Yeni Yıl etkinlikleri bulaşma korkusuyla iptal edilmiştir. Hong Kong ayrıca bulaşıcı hastalık yanıt düzeylerini en üst seviyeye çıkarmış ve acil durum ilan etmiş, Şubat ortasına kadar okullarını kapatmış ve Yeni Yıl kutlamalarını iptal etmiştir. 30 Ocak tarihinde Dünya Sağlık Örgütü, hastalığın diğer ülkelere ve Çin'in bütün eyaletlerine yayılması nedeniyle uluslararası acil durum ilan etmiştir.

Çin'in ardından tüm dünyada da virüsün yayılmasını önlemek amacıyla ülkeler ve organizasyonlar çeşitli önlemler almaya devam etmiştir. İspanya ve İtalya tüm ülkede karantina uygulaması başlatmıştır. Bütün spor müsabakaları edilmiş, okullar ve üniversiteler kapatılmıştır. Süpermarket ve eczaneler dışındaki işletmelere kısıtlamalar getirilmiştir. Fransa, ülke çapında alarm seviyesini 3'e yükseltmiştir. 23 şubat 2020'de Güney Kore ülkede en yüksek alarm durumunu ilan etmiştir. 17 Mart 2020 tarihinden itibaren Fransa'da kısmi sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir. Bulgaristan, virüsün yayılmasını engellemek için ülkede 13 Nisan 2020'ye kadar olağanüstü hâl ilan etmiştir. Okullar, üniversiteler ve spor müsabakalarına bir ay ara verilmiştir. 13 Mart 2020'de ABD, ulusal acil durum ilan etmiştir. İran, Mart ayında şehirlerarası seyahatte kısıtlamalar getirildiğini duyurmuştur. İngiltere'de ikiden fazla kişinin toplanmasını yasaklamış ve seyahat ve dış mekan aktiviteleri, kafeler restoranların kapatılması sağlanmıştır.

Mart ayında dünya genelinde müzeler, kütüphaneler, performans mekanları ve diğer kültürel etkinlikler, sergiler iptal edilmiş, ertelenmiş ya da süresiz olarak kapatılmıştır. Buna karşılık olarak dijital platformlar aracılığıyla alternatif hizmetler sunabilmek amacıyla yoğun çabalar sarf edilmiştir.

2020 yılında gerçekleşmesi planlanan sosyal kültürel birçok etkinlik iptal edilmiş ya da ertelenmiştir. Ödül törenleri, spor müsabakaları, ligler belirsiz süreliğine durdurulmuştur. NBA, İtalya Seri A, Premier Lig, Süper Lig karşılaşmalarına ara verilmiştir. 2020 Avrupa Futbol Şampiyonası, 2020 Eurovision Şarkı Yarışması, 2020 Yaz Olimpiyatları koronavirüs salgını nedeniyle 2021 yılına ertelenmiştir.

2.1. SALGINA İLİŞKİN VERİLER

Finansal Veriler

COVID-19 koronavirüs salgını dünya çapında ilişkili birçok ekonomik çalkantıya neden olmuş, hisse senedi, tahvil ve emtia (ham petrol ve altın dahil) piyasaları da dahil olmak üzere finansal piyasalar üzerinde geniş kapsamlı ve ciddi etkiler yaratmıştır. Birçok ülkeyi olumsuz yönde etkilemiş, ekonomik, toplumsal, sosyal bozulmalara sebep olmuştur. İşsizlik rakamları ülke farkı gözetmeksizin artmış, ülkelerin sağlık sistemleri büyük alarmlar vermeye başlamıştır. Küresel çapta yaşanan bu kriz, ülkelerin virüsle başa çıkabilmek için birlikte hareket etmelerini gerektirmiştir.

Koronavirüs salgınının dünya çapında Çin dışında koronavirüs yaygınlaştıkça Şubat 2020 sonlarında, Dow Jones Sanayi Ortalaması ve FTSE, %3'ten fazla düşmüştür. Asya genelindeki bu sert düşüşleri, Avrupa'da düşen gösterge endeksleri takip etmiştir. DAX, CAC 40 ve IBEX 35'in her biri yaklaşık %4 düşmüş ve FTSE MIB %5'in üzerine düşmüştür. Petrol fiyatında büyük bir düşüş ve altın fiyatında 7 yılın en yüksek seviyesinde büyük bir artış olmuştur.

Koronavirüs salgınıyla ilgili endişeler nedeniyle NASDAQ-100, S&P 500 Endeksi dahil olmak üzere çeşitli ABD borsa endeksleri 2008 yılından bu yana en keskin düşüşlerini kaydetmiştir. Dow Jones, 2008 mali krizinden bu yana bir günlük en büyük düşüş olan 1,191 puan düşmüştür. Şubat ayında dünya borsaları 2008 mali krizinden bu yana en büyük tek hafta düşüşünü bildirmiştir.

Mart ayına gelindiğinde, S&P 500, borsa açıldıktan sonra dört dakika içinde %7 düşerek 2007-08 mali krizinden bu yana ilk kez bir devre kesiciyi tetiklemiş ve 15 dakika boyunca ticareti durdurmuştur. 10 yıllık ve 30 yıllık ABD Hazine tahvillerindeki getiri, rekor seviyelere ulaşmış ve 30 yıllık tahviller tarihte ilk kez %1'in altına düşmüştür. Asya-Pasifik borsalar kapatılmıştır. Nikkei 225 arasında Tokyo borsasında da 1 yıl içerisinde en yüksek düşüş %20 oranıyla görülmüştür. Avrupa borsaları %11 düşüşle kapatılmıştır.

Petrol fiyatlarında %8 düşüş gerçekleşmiştir. Mart 2020'de ham petrol fiyatlarının çöküşü ve borsa çöküşüyle sonuçlanan OPEC+ anlaşmasına varılamamasının ardından Rusya-Suudi Arabistan petrol fiyatı savaşı açıklanmıştır. Rusya-Suudi Arabistan petrol fiyat savaşı başta ABD olmak üzere birçok ülkeyi olumsuz etkilemiştir. Mart ayında, petrol fiyatlarının 2008 yılından bu yana kendi büyük tek haftalık düşüş yaşanmıştır.

İşsizlik Verileri

Uluslararası Çalışma Örgütü, 2020 yılının ikinci çeyreğinde küresel çalışma saatlerinin yaklaşık %6,7 düşeceğini ve bunun da 195 milyon tam zamanlı çalışana eşdeğer olduğunu açıklamıştır. Ayrıca, 2008 mali krizinde yaşanan 25 milyona yakın iş kaybına kıyasla sadece ilk çeyrekte 30 milyon iş kaybının yaşanmış olabileceğini belirtilmiştir.

Ocak ve Şubat 2020'de, Wuhan'daki salgının yüksekliği sırasında, Çin'de yaklaşık 5 milyon insan işini kaybetmiştir. Mart 2020'de, 10 milyondan fazla Amerikalı işini kaybetmiş ve hükümet yardımına başvurmuştur. 21 Mart 2020'ye kadar geçen sürede 3.3 milyon yeni işsizlik talebi kaydı yapılmış olup bir önceki en yüksek kayıt 1982'de 700 bin olarak kaydedilmiştir. 4 Nisan'a kadar geçen süre içerisinde üç hafta içinde sadece ABD'de 16 milyon iş kaybedilmiştir. Federal Rezerv Bankası St. Louis, koronavirüs salgınının ABD'de 47 milyon iş kaybına neden olabileceğini ve işsizlik oranının %32'ye çıkabileceğini öngörmüştür.

Hindistan'da yaşanan karantina uygulamaları sonrası milyonlarca göçmen işçi işsiz kalmıştır. Angus Reid Enstitüsü'nden yapılan ankette Kanadalı hanelerin %44'ünde bir tür iş kaybı yaşandığı bulunmuştur.

2020 Mart ortasında karantina uygulamaları başladığından beri İspanya'da yaklaşık 900 bin işçi işini kaybetmiştir. Mart ayının ikinci yarısında 4 milyon Fransız işçi geçici işsizlik ödeneği için başvurmuş ve 1 milyon İngiliz işçi destek kredi programına başvurmuştur. Almanya'daki yaklaşık yarım milyon şirket, işçilerini Kurzarbeit olarak bilinen devlet tarafından sübvans edilen kısa süreli çalışma programlarına göndermiştir. Alman kısa süreli çalışma tazminat programı Fransa ve İngiltere tarafından da uygulanmaya başlanmıştır.

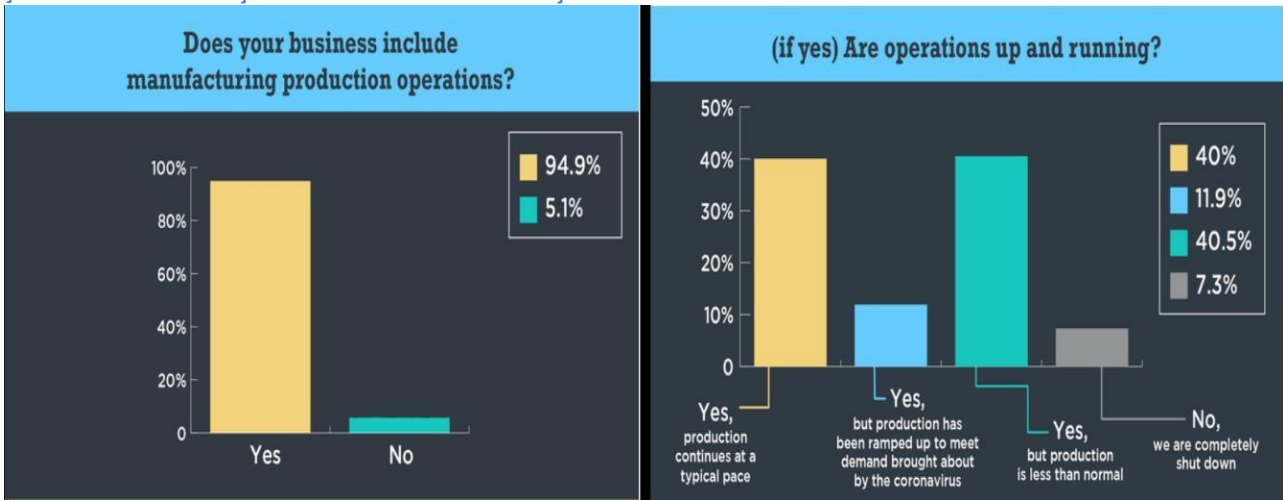
Sektörel Daralma

Birçok hava yolu faaliyetlerini durdurmuştur. British Airways, Finnair, Qatar Airways, United Airlines ve Air Canada çeşitli sebepler belirterek Çin'e uçuşlarını askıya almıştır. Türk Hava Yolları kademeli olarak önce yurtdışı seferlerini daha sonra yurtiçi seferlerini azaltmıştır. Bir süre sonra faaliyetlerini tamamen durdurduğunu açıklamıştır. Dünya şehirlerinin çoğunda, planlanan seyahat %80-90 oranında azalmıştır. Yolcu gemisi endüstrisi de koronavirüsün ilk toplu görüldüğü yerlerden biri olan *Diamond Princess* isimli yolcu gemisi vakasından etkilenmiş ve böylece seyir hatlarında %70-80 düşüş gerçekleşmiştir.

Hizmet sektörü de koronavirüs sebebiyle olumsuz etkilenmiştir. Restoranlar, kafeler, sinemalar, tiyatrolar, müzeler kapatılmış, çalışmalarına ara verilmiştir. Dünya genelinde önemli birçok fabrika üretimini durdurmuş veya üretimine ara vermiştir. ABD'deki üç önemli araba üreticisi tüm üretimini durdurmuştur. Airbus, Michelin, Skoda, Brembo, Maserati, Renault Grubu, Fiat, Lamborghini ve Ferrari dahil birçok firma İtalya, İspanya, Fransa, Sırbistan, Slovakya ve Polonya'daki fabrikalarında üretime ara vermiştir. Volkswagen, fabrikalarında üretimi iki haftalığına durdurmuştur. ABD'de yeni araç satışları %40 azalmıştır. Dünyanın dört bir yanındaki alışveriş merkezleri, çalışma saatlerini azaltarak veya geçici olarak kapatılarak koronavirüs salgını sebebiyle tedbir almıştır. Starbucks, Çin'deki şubelerinin yarısından fazlasını kapatmıştır. Ikea, Çin'de bulunan mağazalarını kapatma kararı almıştır.

Industry Week tarafından yapılan bir ankette koronavirüs salgınının üretim işletmelerindeki yansımaları araştırılması hedeflenmiştir. Ankete katılanların %94,9'unun çalıştığı işletme, üretim-imalat sektöründe faaliyet göstermektedir. Araştırma sonucunda ortaya çıkan sonuçlar, bazı üretim işletmelerinin operasyonlarında azalmalar gerçekleşirken, diğer üretim işletmelerinde artışlar göstermektedir. %7,3'lük bir kısım üretimlerini durdurduğunu, %40,5'lik kısım ise normalden daha az üretim yapıldığını belirtmiştir. Buna karşın, %40'lık kısım üretimin normal hızda devam ettiğini ve %11,9'luk kısım koronavirüs sebebiyle artan talebin karşılanması amacıyla üretimin arttığını belirtmiştir.

Şekil 5: Koronavirüsün İşletmelerde Üretim-İmalat Süreçlerine Etkisi

Kaynak: Industry Week

Turizm sektörü de koronavirüs salgınından etkilenmiş, turizm sektöründe işsizliğin artmasına, işletmelerin iflasına, turizmin GSYİH'nın önemli bir bölümü oluşturduğu ülkelerin ekonomilerinde daralmalara sebep

olmuştur. Turizm sektöründe faaliyet gösteren birçok işletmenin geliri azalmıştır. Karantina uygulamaları, hastalık korkusu, uçuşların iptal edilmesi gibi birçok etken turizmin birçok ülkede durma noktasına gelmesine sebep olmuştur.

Koronavirüs salgını, salgınlarla mücadele için küresel çapta artan KKE kullanımı, panik satın alımları (maketlerde rafların gıda, tuvalet kağıdı ve su gibi ürünlerin ciddi şekilde azalması) gibi sonuçlar doğurmuştur. Fabrikaların kapatılması ve lojistik operasyonlarda yaşanan aksama, tedarik sorunlarının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. DSÖ'ne göre, KKE'ye olan talep %100 artmıştır. Bu da normal fiyatın 20 katına kadar yüksek fiyatlara yol açmış ve tıbbi ürün tedarikinde gecikmelere neden olmuştur.

Ülke Ekonomileri Verileri

Ülke ekonomileri de küresel çaplı salgından olumsuz etkilenmiştir. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, gelişmekte olan ülkelerde 220 milyar dolarlık bir gelir düşüşü beklediğini ve COVID-19'un ekonomik etkisinin aylarca hatta yıllarca sürebileceğini açıklamıştır.

Alman Hükümeti, krizin bir sonucu olarak ekonomisinin neredeyse %10 daralabileceği öngörüsünde bulunmuş, Fransa Bankası Fransız ekonomisinin durgunluk içinde olduğunu ve 2020 yılının ilk çeyreğinde %6 daralabileceğini açıklamıştır. ABD merkezli kredi derecelendirme kuruluşu Moody's, dünya ekonomisinin 2020 yılında koronavirüsün olumsuz etkisi nedeniyle %0,5 oranında daralabileceğini belirtmiştir. Neredeyse tüm G20 ülkeleri için 2020'de negatif büyüme oranları bekleyen kuruluş, Türkiye ekonomisinin 2020'de %1,4 küçüleceğini öngörüsünü açıklamıştır. Japonya'nın ihracat odaklı ekonomisi salgından önemli ölçüde etkileneceği ve ekonomik bir yavaşlama süreciyle beraber %3 civarında bu yıl küçüleceğini tahmin edilmiştir. Birleşik Krallık için salgından önce, Brexit sürecini ekonomide durgunluk yaratacağı düşünülüyordu. Salgın sonrası yapılan tahminlerle, koronavirüs salgını sebebiyle 2020'de Birleşik Krallık ekonomisinde %5 daralma olabileceği öngörülmüştür.

Sosyo-Kültürel Veriler

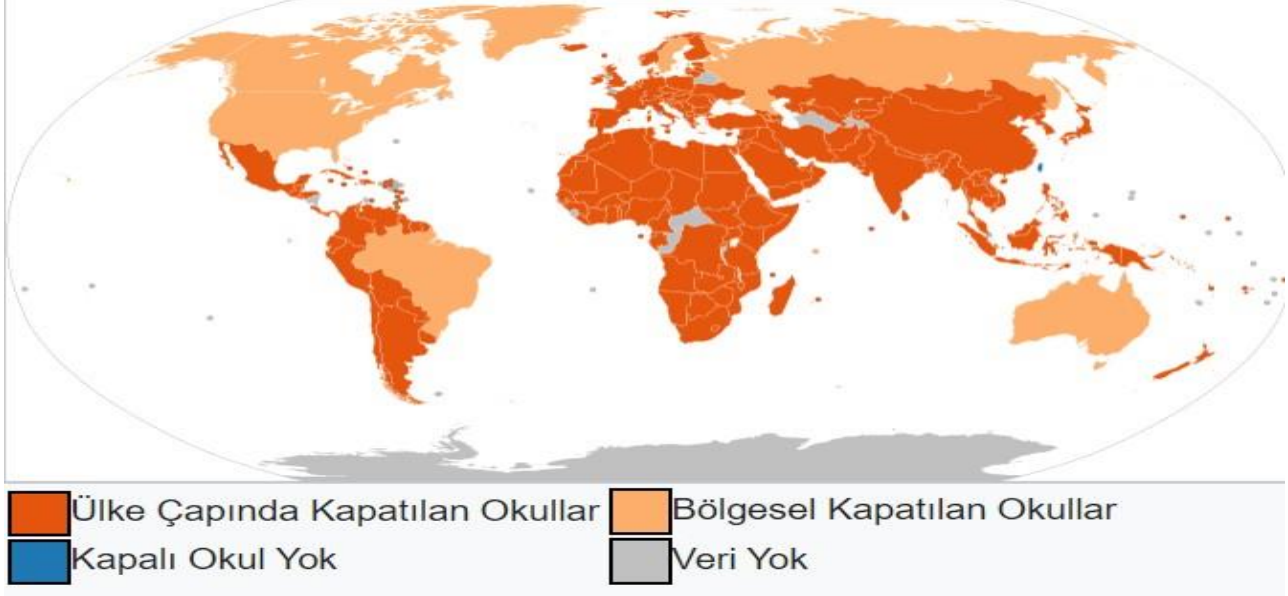
Nisan ayında yayınlanan Birleşmiş Milletler raporuna göre, 2020 sonuna kadar dünya genelinde 130 milyon kişinin daha açlık sınırına geleceğini ve toplam açlık sınırında olan kişilerin sayısının 265 milyona ulaşacağı düşünülmektedir.

Dünyada koronavirüs salgınının yol açtığı bozulma, çevre ve iklim üzerinde çok sayıda etkiye neden olmuştur. Planlı yolculuklardaki ciddi düşüş birçok bölgede havakirliliğinde düşüş yaşanmasına sebep olmuştur. Örneğin Çin'de, karantina tedbirleri dolayısıyla karbon emisyonunda %25 azalma, azot oksit emisyonlarında %50 azalma görülmüştür.

Koronavirüs salgını, birçok ülkede aile içi şiddet ve intihar vakalarında artış yaşanmasına sebep olmuştur. Karantina uygulamaları, finansal güvensizlik, stres ve belirsizlik gibi etmenlerin vakaların artmasında etkili olduğunu düşünülmektedir. İşsizlik korkusu, sosyal izolasyon, finansal etmenler intihar vakalarının artmasına sebebiyet vermiştir.

Koronavirüs salgını dünya genelinde eğitim-öğretimin aksamasına sebep olmuştur. İlköğretim, ortaöğretim, lise, üniversite gibi kurumlar eğitim-öğretime ara vermişlerdir. Bazı kurumlar çevrimiçi sistemle uzaktan eğitim ve öğretime devam etmişlerdir. Salgınla mücadele kapsamında okulların kapanması sebebiyle yaklaşık 1.2 milyar öğrencinin etkilendiği düşünülmektedir. UNESCO'nun raporuna göre, 177 ülkede, ülke genelinde okullar kapatılmakta ve 13 ülke de bölgesel kapanışlar uygulanmaktadır. Dünya öğrenci nüfusunun yaklaşık %73'ünün etkilendiği düşünülmektedir.

Şekil 6: Dünya Çapında COVID-19 Tedbirleri Kapsamında Kapanan Okullar

Kaynak: UNESCO

Alınan Önlemler

Küresel çapta hızla yayılan salgın ülke ekonomilerini olumsuz etkilemiştir. Ülkeler, ekonomilerinin ve toplumun bu salgından en az şekilde etkilenmeleri için çeşitli önlemler almak zorunda kalmıştır. Kanada Başbakanı Justin Trudeau, koronavirüs hastalığına karşı federal yanıtı yönetmek için yeni bir kabine komitesi kurulacağını duyurmuştur. Kanada Hükümeti, DSÖ'ye 50 milyon dolar ve Kanada'da koronavirüs araştırmalarını finanse etmek için 275 milyon dolara ek olarak 1 milyar Kanada Doları COVID-19 Yanıt Fonu oluşturacağını açıklamıştır.

Çin Merkez Bankası nispeten mütevazı önlemler alarak bankalar için rezerv gereksinimlerini azaltmıştır. Bu da koronavirüs salgınından etkilenen işletmelere 80 milyar dolara yakın kredi verebilmelerine imkan sağlamıştır. Önümüzdeki aylarda faiz oranlarını azaltılacağını bir göstergesi olmuştur. Euro bölgesinin en büyük ekonomilerinden biri olan Almanya, 350 milyar €'luk destek fonu açıklamıştır. Bu fon, koronavirüs ile mücadele eden işletmelere sınırsız kredi vermek amacıyla oluşturulmuştur. Ayrıca bu fon, stratejik öneme sahip halka açık ve salgından etkilen firmaların hisselerinin kamu kuruluşlarınca alması için kullanılabilir olacak olup zararlı ve kötü niyetli olabilecek hisse alıcılarının önüne geçilip stratejik öneme sahip firmaların yerli kimliğinin korunmasına önem verilmesini sağlamıştır. Japon Hükümeti de ülkeye son zamanlardaki en zorlu dönemlerinden birinde yardımcı olmak amacıyla yaklaşık 1 trilyon dolar değerinde büyük bir yardım paketi açıklamıştır.

İngiltere Hükümeti, şirketlerin büyük işten çıkarılmalarını engellemek için birkaç ay boyunca işçi maaşlarının %80'ini ödemeyi taahhüt etmiş; serbest çalışan işçilere kayıp ücretler karşılığında geri ödeme yapılmış; vergi ödemelerini ertelemiş; artan işsizlik ödeneği oluşturmuş; küçük ve orta ölçekli şirketler için bir kredi programı oluşturmuş; ve yardım kuruluşlarına bağış yardımı sağlamıştır.

Amerika Merkez Bankası FED'in tarihi eylemleri arasında faiz oranlarının sıfıra indirilmesi, banka rezerv gereksinimlerinin sıfıra indirilmesi, hazine bonoları ve ipotek destekli menkul kıymetlerden yüz milyarlarca dolar satın alma, kurumsal ve belediye borçlarının satın alınması ve banka dışı borçlara acil kredi verilmesi gibi önlemler yer almıştır. ABD ekonomisinin bu salgından en az etkilenmesi amacıyla 2 trilyon dolarlık bir teşvik paketi açıklanmıştır. Ayrıca bireylere 1200 dolara kadar doğrudan ödemeler, işletmelere yüz milyarlarca dolar kredi ve hibe, işsizlik ödeneklerinde artış ve hastaneler ile sağlık hizmeti sağlayıcıları için destekler açıklanmıştır.

Fransa'da doğalgaz-elektrik-su ödemelerinde erteleme, İtalya'da temizlik ürünlerinde %50 vergi muafiyeti, kiralarda %60 vergi muafiyeti, Bulgaristan'da COVID-19 ile mücadele için bütün sağlık çalışanları için ekstra ödenek (aylık 500 € prim), Fransa, Almanya ve İsveç'te daha önceden alınmış krediler için özellikle etkilenen KOBİ tarzı işletmelerin ödeme güçlüğü göz önünde bulundurularak şartların yeniden lehte gözden geçirilmesi, İsveç'te özellikle işyeri kira sözleşmelerinin Nisan-Haziran dönemleri için düşürülmesi, Macaristan'da dağıtım servisi veren restoran ve marketlerin daha önce dağıtım izni almamış olmaları durumunda bu hizmeti verebilmeleri için yasal prosedürlerin en basit düzeye indirilmesi gibi önlemler alınmıştır.

Avrupa Birliği, üye ülkelere, işletmelere ve işçilere acil borç verme ve diğer yardımları sağlamak için 500 milyar €'luk bir paket oluşturmuştur. Avrupa Merkez Bankası (ECB), bu yıl üyelerine kriz sırasında yardımcı olmak için 750 milyar €'ya kadar ek bono satın alacağını belirtmiştir.

Uluslararası Para Fonu (IMF), gelişmekte olan ekonomiler tercih edilerek, koronavirüs nedeniyle finansal krizlerle karşılaşan üye ülkelere borç vermek için 100 milyar dolar ayırmıştır. Nisan ayı başlarında, doksandandan fazla ülke kurtarma talebinde bulunmuştur.

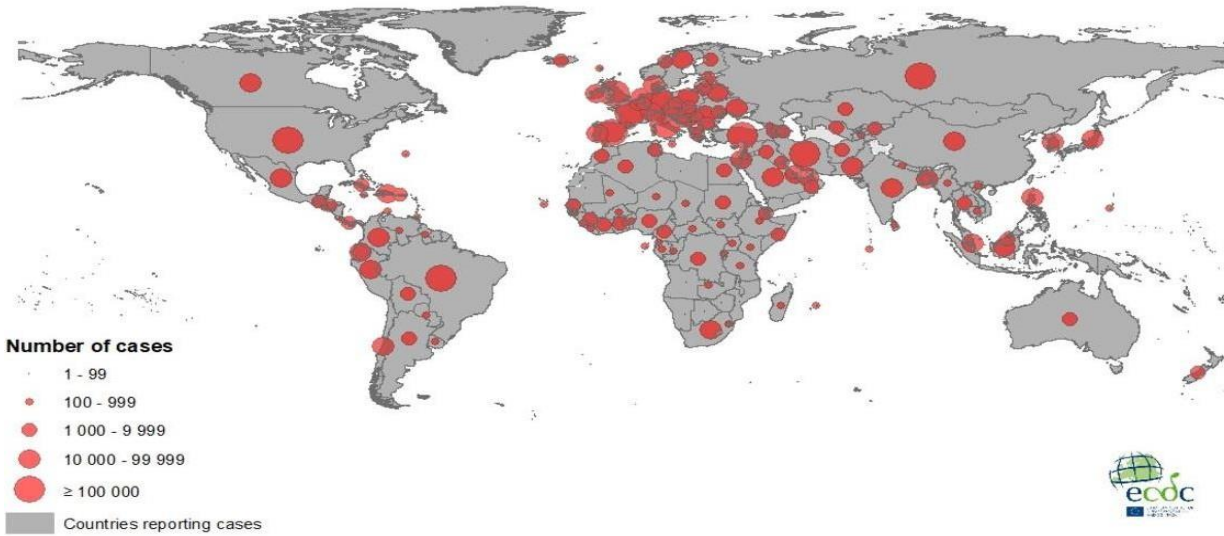
Dünya Bankası, bankanın salgının etkilerine karşı 150 milyar dolardan fazla para harcamıştır. Virüsle ilgili iki düzineden fazla kredi talebi hızlı bir şekilde değerlendirilmiştir. Şu ana kadar Hindistan en büyük krediyi 1 milyar dolardan almıştır.

Türkiye Hükümeti 100 milyar liralık paket açıklamıştır. Bu paket kapsamında, krizden en çok etkilenen hizmet sektöründeki işverenlerin vergi yükümlülükleri, SGK primleri ve kredi borçları ertelenmesi, Kredi Garanti Fonu (KGF) limiti yükseltilerek teminat sorunu nedeni ile kredi alamayan firmaların banka kredilerine erişimi kolaylaştırılması, kısa çalışma ödeneği ile üretime ara veren işyerlerinde çalışanlara geçici gelir desteği sağlanması, ihtiyaç sahibi ailelere 2 milyar TL'lik bir kaynak aktarılması, konut alımında kredi koşullarında kolaylık sağlanması, en düşük emekli maaşı 1.500 liraya yükseltilmesi, asgari ücret desteği devam ettirilmesi, ihracatçıya stok finansman desteği verilmesi gibi önlemler alınmıştır.

2.2. DÜNYADA EN ÇOK VAKA GÖRÜLEN ÜLKELER

Koronavirüs salgını dünya çapında 210 ülke ve bölgeyi etkilemektedir. Avrupa'nın tamamında koronavirüs vakaları görülmektedir. 26 Mayıs 2020 itibarıyla dünya genelinde 5 milyon barajı aşılmış ve toplam onaylanmış vaka sayısı 5 milyon 686 bin 282'ye ulaşmıştır. Dünya genelinde 2 milyon 430 bin 788 iyileşen hasta mevcut iken virüs nedeniyle 352 bin 227 hasta hayatını kaybetmiştir.

Şekil 7:Dünya Çapında Ünelere Göre Onaylanmış Vaka Sayıları

Kaynak: Avrupa Hastalık Önleme ve Kontrol Merkezi

26 Mayıs 2020 itibariyle toplam onaylanmış vaka sayıları ülkelere göre incelendiğinde ilk sırada 1 milyon 725 bin 275 ile A.B.D. bulunmakta olup bu ülkeyi 394 bin 507 ile Brezilya, 362 bin 342 ile Rusya, 283 bin 339 ile İspanya, 265 bin 227 ile Birleşik Krallık ve 230 bin 555 ile İtalya ile takip etmektedir. Salgının ortaya çıktığı Çin’de ise 82 bin 993 vaka kayda geçmiştir. 26 Mayıs 2020 itibariyle Fransa 182 bin 722, Almanya 181 bin 288, Türkiye 158 bin 762, Hindistan ise 151 bin 876 toplam vaka sayısı duyurmuştur.

Tablo 1: Dünyada En Çok Vaka Görülen Ülkeler

ÜLKE	NÜFUS	VAKA SAYISI	ÖLÜM SAYISI
DÜNYA GENELİ		5.686.282	352.227
A.B.D.	330.811.717	1.725.275	100.572
Brezilya	212.409.786	394.507	24.593
Rusya	145.928.485	362.342	3.807
İspanya	46.753.049	283.339	27.117
Birleşik Krallık	67.851.047	265.227	37.048
İtalya	60.470.230	230.555	32.955
Fransa	65.259.581	182.722	28.530
Almanya	83.757.965	181.288	8.498
Türkiye	84.247.422	158.762	4.397
Hindistan	1.378.641.054	151.876	4.346
İran	83.883.203	139.511	7.508
Peru	32.924.686	129.751	3.788
Kanada	37.709.091	86.647	6.639
Çin	1.439.323.776	82.993	4.634
Şili	19.099.822	77.961	806
S.Arabistan	34.757.706	76.726	411
Meksika	128.796.145	74.560	8.134
Pakistan	220.438.956	57.705	1.197
Belçika	11.584.702	57.455	9.334
Katar	2.875.978	47.207	28
Hollanda	17.131.215	45.578	5.856
Beyaz Rusya	9.449.619	38.059	208
Ekvador	17.615.358	37.355	3.203
Bangladeş	164.524.398	36.751	522
İsveç	10.093.058	34.440	4.125
Singapur	5.845.767	32.343	23
B.A.E.	9.878.250	31.086	253
Portekiz	10.199.497	31.007	1.342
İsviçre	8.648.347	30.761	1.915
İrlanda	4.932.204	24.735	1.615
G.Afrika	59.232.433	24.264	524
Endonezya	273.231.828	23.165	1.418
Kolombiya	50.828.154	23.003	776
Kuveyt	4.264.055	22.575	172
Polonya	37.850.537	22.074	1.024
Ukrayna	43.757.987	21.584	644

Kaynak: Worldometers

2.3. DÜNYADA DAHA ÖNCE GÖRÜLMÜŞ SALGIN HASTALIKLAR

Tarih boyunca birçok değişik salgın hastalık insanlık için büyük tehlike oluşturmuş, tarihin seyrini değiştirmiş hatta bazı uygarlıkların sonunu getirmiştir. Her devirde binlerce insan grip, veba, kolera, tifüs gibi bulaşıcı ve salgın hastalıklardan hayatını kaybetmiştir. Her ne kadar asırlar, devirler değişse de hastalıklar tarih boyunca hep kendinden söz ettirmeyi başarmıştır. Hastalıklar her devirde olmuş, binlerce insan veba, kolera, tifüs, cüzzam, frengi, sıtma gibi bulaşıcı ve salgın hastalıklardan hayatını kaybetmiştir. Yakın tarihe kadar birçok toplumu etkileyen, bütün dünyanın savaştığı bulaşıcı ve salgın hastalıklardan bazıları aşağıda belirtilmiştir.

Kara Veba (1346 – 1353)

1346-1353 yılları arasında meydana gelen Kara Veba salgınının 75 ila 200 milyon arasında insanı öldürdüğü düşünülmektedir. Tam sayıları bilmek mümkün olmasa da özellikle Avrupa nüfusunun bu yıllarda %30 ila %60 oranda azaldığı belirtilmektedir. Yaşanan kıyım sonrası toplumda tanrının ve kilisenin sorgulanmasına sebep olan Kara Veba salgınının dinde reformun ve hayatın pek çok alanında rönesansın başlamasının başlıca nedenlerinden biri olduğu bilinmektedir.

Birinci Dünya Savaşı sırasındaki Tifüs salgını

1914-1918 yılları arasında Tifüs bakterisini taşıyan bitlerin neden olduğu salgın savaşın beraberinde getirdiği bir olguydu. Avrupa ve Asya'da 25 milyon kişi hastalanmış ve özellikle Sovyetler Birliği ülkelerinde 3 milyona yakın insan hayatını kaybetmiştir. Batılı ülkeler salgına neyin neden olduğunu daha hızlı anlamış ve bitlerden kurtulmak üzere önlemler alınmıştır. Doğu ülkeleri ise daha geç önlem almış ve bu nedenle dünyanın bu kısmında çok daha fazla sayıda insan hayatını kaybetmiştir.

İspanyol Gribi (1918-1920)

Birinci Dünya Savaşı'nı takip eden yıllarda 500 milyon insana bulaşan H1N1 influenza virüsü neden olduğu yüksek ateş ile dünya genelinde 50 ila 100 milyon arasında sağlıklı insanın ölümüne neden olmuştur. Bu sayı birinci ve ikinci dünya savaşlarında ölen insan sayısının toplamından kat kat daha fazladır. Bu virüsü diğerlerinden ayıran şey saldırdığı bünyenin bağışıklık sistemi ne kadar güçlüyse ateşin de o kadar yüksek meydana gelmesi olmuştur. İspanyol Gribi tarihteki en büyük felaketlerden biri olarak kayıtlara geçmiştir.

Asya Gribi (1957-1958)

Çin'de başlayan Influenza-A virüsünün ördeklerde mutasyona uğrayarak insana geçen bir hastalık olduğu düşünülmektedir. Asya Gribi olarak adlandırılan hastalık 4 milyona yakın insanın canına mal olmuştur. Aynı zamanda bulunan bir aşı ile salgının önüne geçilmiştir. Bir yıl içerisinde 40 milyon kişi aşılanmıştır. Asya Gribi kitlesel aşılanmanın önemini ve etkisini gösteren en önemli örneklerden biri haline gelmiştir.

AIDS Pandemi ve Epidemisi (1981-Günümüz)

20'nci yüzyılın ortalarında maymunlardan insana geçtiği anlaşılan HIV virüsünün saptanabilen ilk örneği 1959'da Kongo'da görülmüştür. Ne var ki, teşhisi ve adı ancak 1980'lerde konulmuştur. Son 30 yılda 36 milyon insanın hayatına mal olan virüsü kesin tedavi edebilecek bir çözüm hala bulunmamaktadır. Sadece önlem almak ve hastalığa yakalandıktan sonra ömür boyu ilaç tedavisi kullanmak gerekmektedir.

H1N1 Domuz Gribi Pandemisi (2009-2010)

Salgın, ismi resmi olarak "2009 H1N1 FLU" şeklinde belirlenmeden önce domuz gribi olarak biliniyordu. Panikleyen ülkeler domuz satışlarını ve domuz ürünlerini yasaklamış, domuz eti endüstrisi olumsuz

etkilenmiştir. Mısır'da virüsü durdurmak için 300 bin domuz katledilmiştir. SWINE FLU isminde olması sebebiyle domuzlara karşı bir tepki yaratıldı. Halbuki domuzdan insana değil insandan insana bulaşmıştır. CDC'ye göre, virüs bir yıl içinde dünya çapında 1.4 milyar insanı enfekte etmiş ve 151.700 ila 575.400 arasında kişi hayatını kaybetmiştir.

Batı Afrika Ebola Pandemisi (2014-2016)

Bildirilen ilk vaka Aralık 2013'te Gine'de gerçekleşmiştir. Daha sonra hastalık hızla Liberya ve Sierra Leone'ye yayılmıştır. Ebola, 2014-2016 yılları arasında Batı Afrika'yı tahrip etmiş, bildirilen 28.600 vaka ve 11.325 ölüm kayıtlara geçmiştir. Vakaların ve ölümlerin büyük kısmı bu üç ülkede meydana gelmiştir. Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri, Nijerya, Mali, Senegal, ABD ve Avrupa'da daha az sayıda vaka meydana geldiğini bildirmiştir.

Zika Virüsü Epidemisi (2015-Günümüz)

Zika virüsü genellikle Aedes cinsinin sivrisineklerine yayılmakta olup insanlarda da cinsel yolla bulaşabilmektedir. Zika'yı taşıyan sivrisinekler sıcak, nemli iklimlerde en iyi şekilde gelişmekte ve Güney Amerika, Orta Amerika ve virüsün gelişmesi için Amerika Birleşik Devletleri'nin güneydeki başlıca bölgelerini oluşturmaktadır. Güney Amerika ve Orta Amerika'daki son Zika salgınının etkisi henüz bilinmemektedir. Bilim insanları virüsü kontrol altına almak için halen daha çalışmalarını sürdürmektedir.

3. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NDE COVID-19 (KORONAVİRÜS) SALGINI

31 Aralık 2019'da ABD Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri (CDC) Çin'deki vakaların farkına varmasıyla İnsan Hizmetleri Bakanlığı (HHS) için geliştirmeye başladığı raporlar, 3 Ocak'ta Çinli yetkililerin teyitlerinin ardından Ulusal Güvenlik Konseyi (NSC) ile paylaşılmış ve Devlet Başkanı'nın Günlük Özeti'ne Ocak ayı başlarında dahil edilmiştir.

Ohio hükümetinin resmi web sayfasına göre ilk vakanın eyalette 7 Ocak'ta görülmesinin ardından, 8 Ocak'ta CDC, koronavirüs hakkında ilk kamu uyarısını yayınlamıştır. 17 Ocak'tan itibaren ise CDC, New York City'deki John F. Kennedy Uluslararası Havaalanı ile San Francisco ve Los Angeles'taki havaalanlarında gelen yolcuları taramak için toplum sağlığı uzmanlarını görevlendirmiştir. Ocak ayı sonlarında Chicago ve Atlanta havalimanlarına da monitörler eklenerek covid taraması genişletilmiştir.

20 Ocak'ta Çin'in Wuhan kentinden Washington eyaletindeki evine seyahat eden bir Amerikan vatandaşı, ABD'deki ilk doğrulanmış virüs vakası olarak kayıtlara geçmiş ve 21 Ocak 2020'de hastaneye kaldırılmıştır. İki haftalık tedaviden sonra taburcu edilmiştir.

Birkaç gün sonra, Wuhan'dan yeni dönen bir kadın da bir başka vaka olarak Chicago'da bildirilmiştir. Üçüncü vaka ise Orange County, California'da teyit edilmiştir. 26 Ocak'ta Wuhan'dan dönen iki kişinin daha covid-19 senaryosu doğrulanmıştır.

29 Ocak günü Donald Trump başkanlığında ilk toplantısını gerçekleştiren Beyaz Saray COVID-19 ile Mücadele Görev Gücü, Çin'den seyahat eden ve ABD vatandaşı olmayan kişilerin alıkonması; ABD vatandaşlarının da Çin'den tahliyesi ile ilgili kararlar alırken, test ve sağlık ekipmanlarının tedariki veya uygulamasıyla ilgili herhangi bir çalışma planlamamıştır.

30 Ocak'ta, Chicago'da Çin seyahatinden dönen bir kadının kocasının da covid testinin pozitif çıkmasıyla ABD'de ilk insandan insana bulaşma vakası doğrulanmıştır.

Şubat 6'da ilk coronovirüs kaynaklı ölümün gerçekleşmiş olduğu ise, Nisan ayında tamamlanan bir otopsi sonucunda, daha sonradan anlaşılabilmiştir.

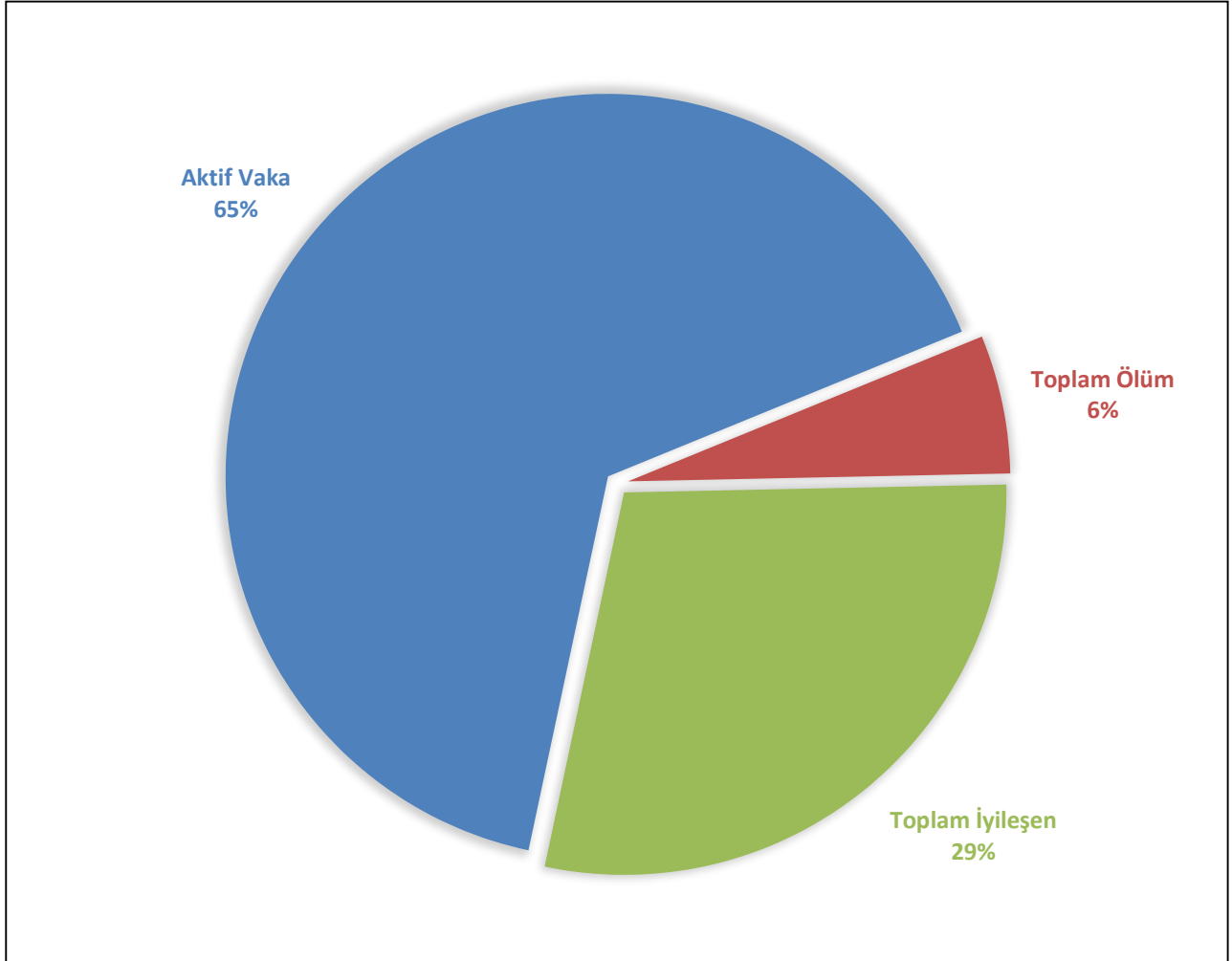
Mart'ın ortasına gelindiğinde birçok eyalette korunma önlemleri hayata geçirilmeye başlanmış olsa da, o tarihe kadar Birleşik Devletler'in dört bir yanında endişe verici miktarda covid pozitif vakası doğrulanmıştır.

3.1 AMERİKA BİRLEŞİK DELETLERİ'NDE GÖRÜLEN VAKA SAYISI

27 Mayıs 2020 tarihine kadar olan süreçte ABD'de görülen vaka sayıları ele alındığında 24 Nisan, 38.958 vaka ile birlikte en çok yeni COVID-19 vakasının görüldüğü gün olarak kayıtlara geçmiştir. Bu tarihi 36.007 yeni vaka sayısı ile 1 Mayıs takip etmiştir. Mayıs ayı baz alındığında vaka artış sayısı hafif bir düşme trendi göstermekte; ortalama 30.000 civarında seyreden vaka sayısı Mayıs ortalarına doğru 23.000 bandına gerilemiştir. Günlük ölen kişi bakımından ise en yoğun gün 2.683 ölümün gerçekleştiği 21 Nisan tarihidir. Ölüm sayısı açısından 2.631 ölüm ile 2'nci en yoğun gün olan 15 Nisan'ı, 2.521 can kaybı ile 5 Mayıs izlemiştir.

27 Mayıs 2020 itibarıyla Worldometers'da yayınlanan verilere göre Amerika Birleşik Devletleri'ndeki COVID-19 kaynaklı toplam vaka sayısı, en son görülen 20.546 yeni vaka ile birlikte 1 milyon 745 bin 803'e ulaşmıştır. Bu vakalardan 1 milyon 144 bin 734 tanesinin aktif vaka olduğu belirtilmiştir. Salgın nedeniyle ölen toplam kişi sayısı ise 27 Mayıs'ta 1.535 kişi artarak 102 bin 107'ye yükselmiştir. 602 bin 511 adet aktif olmayan vakadan iyileşen toplam hasta sayısı 500 bin 404 olarak kaydedilmiştir. Böylelikle aktif olmayan vakaların %83'ü iyileşirken, %17'si ise hayatını kaybetmiş olarak kayıtlara geçmiştir. Bu verilerle birlikte ABD, dünya genelindeki toplam vaka sayısı ve toplam ölüm sayısı sıralamalarında ilk sırada yer almaktadır.

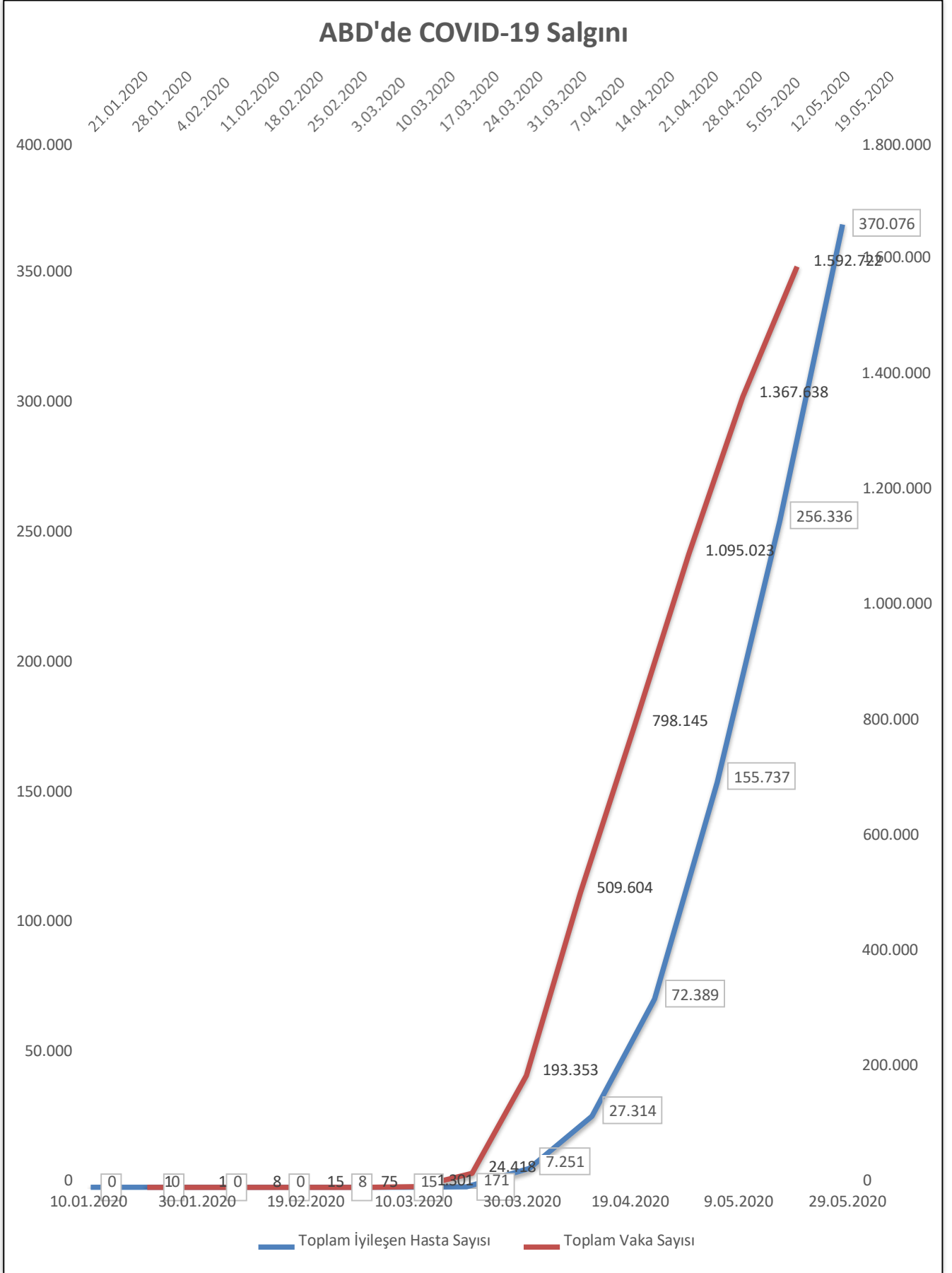
Grafik 1: ABD'de Görülen COVID-19 Salgınına İlişkin Toplam Veriler

Kaynak: Worldometers COVID-19 Bigilendirme Sayfası

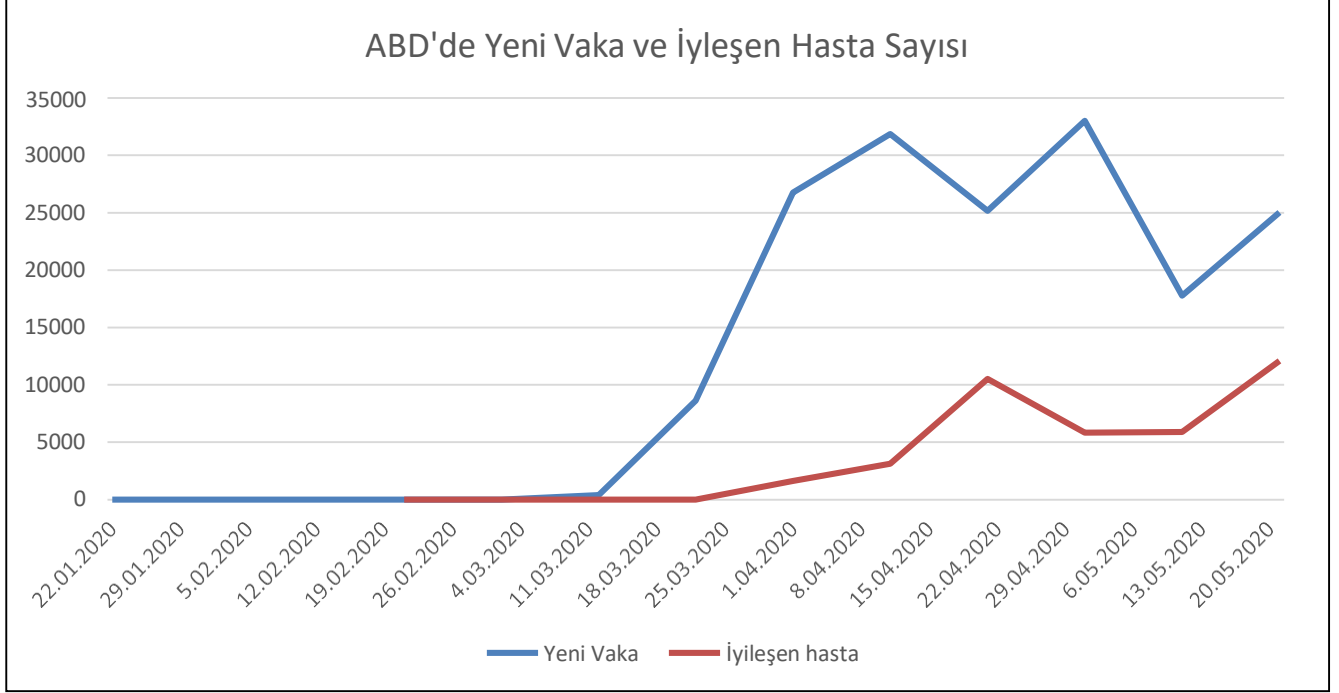
Söz konusu tarih aralığına ilişkin 7 günlük COVID-19 verileri aşağıdaki grafikte sunulmuştur.

Grafik 2: ABD'de Görülen COVID-19 Salgınına İlişkin 7 Günlük Toplam Vaka ve İyileşen Hasta Sayısı

Kaynak: Worldometers COVID-19 Bilgilendirme Sayfası

Grafik 3: ABD’de Görülen COVID-19 Salgınına İlişkin 7 Günlük Yeni Vaka ve İyileşen Hasta Sayısı

Kaynak: Worldometers COVID-19 Bilgilendirme Sayfası

3.2 EKONOMİK DEĞİŞİM

Uluslararası Para Fonunun (IMF) 2020 Ocak Dünya Ekonomik Görünüm Raporunda, COVID-19’un küresel ekonomi için henüz bir risk olarak değerlendirilmediği dönemde, ABD’nin ekonomik büyüme oranı bir önceki rapor dönemine göre 0,1’lik yüzdeler puan aşağı yönde revize edilerek 2020 yılı için %2 ve 2021 yılı için %1,7 olarak tahmin edilmiştir.

Salgından önce ABD ekonomik büyümesinde yavaşlama işaretleri olmakla birlikte temel makroekonomik göstergelerin güçlü bir seyir izlediği görülmektedir. Nitekim ABD Merkez Bankasının (Fed) 28-29 Ocak 2020 tarihleri arasındaki Açık Piyasa Komitesi Toplantısının açıklama metninde zayıf kalan sabit sermaye yatırımları ile ihracat dışında diğer ekonomik göstergelerin olumlu seyrettiği ifade edilmektedir.

ABD’de ilk COVID -19 vakası 22 Ocak 2020 tarihinde rapor edilmesine rağmen virüsün ABD’de yayılmasının diğer birçok batı ülkesinde olduğu gibi 2020 Mart Ayının ikinci yarısına kadar sınırlı kaldığı görülmektedir.⁷ Bu bağlamda, COVID -19 salgını 2020 Mart Ayının ortalarından itibaren ilk başta temelde emek piyasasına dışsal bir şok olarak denkleme girerek ekonominin genelini etkileyecek bir potansiyel güç ile reel ve finansal piyasaları etkilemeye başlamıştır.⁸ İlk tepkilerin ABD borsalarında yaşandığı görülmekte olup, VIX-CBOE Volatilite endeksinde 2020 Mart ayında ciddi bir artış yaşanmış ve ABD borsalarındaki keskin düşüşler esnasında panik satışları engellemek için devre kesicilere (circuit breakers) başvurulmuştur. (Kaynak:Cboe)

Diğer taraftan, pandeminin reel ekonomi üzerindeki etkisinin 2020 Mart Ayının ayına kadar sınırlı kaldığı asıl etkinin yılın ikinci çeyreğinde olacağı anlaşılmaktadır. ABD’de COVID -19’dan kaynaklı ekonomik faaliyetlerin birçok sektörde durma noktasına geldiği, salgının seyrine bağlı olarak geçici olan bu durumun salgın ortadan kalktıktan sonra eskisi gibi güçlü bir şekilde yoluna devam edeceği inancı hakimdir. Bu kapsamda Fed Başkanı Jerome Powell, 26 Mart 2019 tarihinde NBC News’e verdiği mülakatta COVID -19’dan kaynaklı ekonomik faaliyetlerdeki düşüşün piyasalardan kaynaklı olmadığı ve bu açıdan kendine has (unique) bir durum olduğunu vurgulamaktadır.

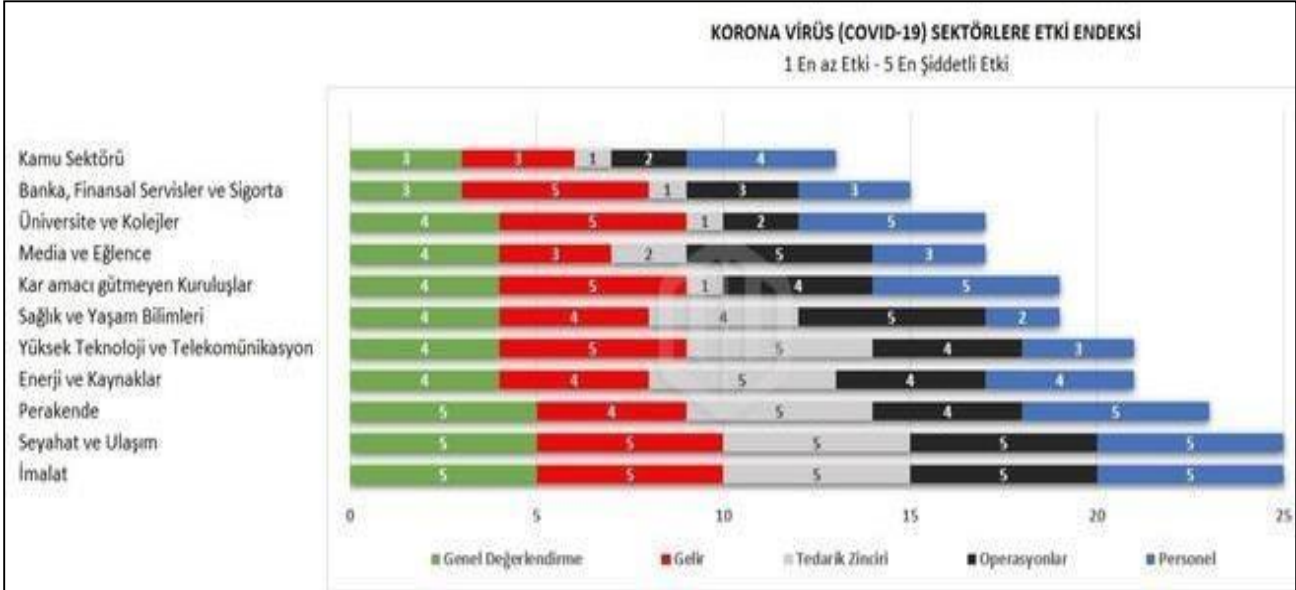
İstihdamdaki düşüşten kaynaklı ekonomik daralmada nedensellik bağının ilk başta piyasa parametrelerinin işleyişinden kaynaklanmayacağı, ağırlıklı olarak emek piyasasında meydana gelen geçici bir şoktan görelî

olarak emek yoğun sektörler başta olmak üzere reel sektör ile konut ve ihtiyaç kredi geri ödemeleri gibi kredi kanalları başta olmak üzere finansal piyasaların etkilenmesi kaçınılmaz olacaktır. Bahsi geçen şokun hem arz hem de talep yönlü etkileri olacağı değerlendirilmektedir.

İstihdamda yaşanan keskin ve geçici bir düşüşün reel ekonomi ve finansal piyasalardaki kredi kanallarını olumsuz etkileyebileceği anlaşılmaktadır. Makroekonomik göstergeler bağlamında COVID -19'un ilk etkisinin emek piyasasında ortaya çıktığı görülmekte, ABD Çalışma Bakanlığının 3 Nisan 2020 tarihinde açıkladığı verilerde tarım-dışı ücretli istihdamda 701.000'lik düşüş yaşandığı ve işsizlik oranının 2020 Mart ayında 0,9 yüzdelik puan artarak (1975'ten beri en yüksek aylık artış) %4,4'e yükseldiği görülmektedir. İstihdam düşüşünde eğlence ve konaklama sektörünün başı çektiği, sağlık ve sosyal yardımlar, profesyonel ve ticari hizmetler, perakende ve inşaat sektörü istihdamında da dikkate değer düşüş olduğu belirtilmektedir. 10 ABD işsizlik sigortası başvurularında 2020 Mart ayının ortasından itibaren tarihi bir artış başlamış olup, söz konusu göstergenin COVID -19'dan kaynaklı ekonomik daralma için önemli bir parametre olduğu değerlendirilmektedir.

Halihazırda virüsün belirgin etkilerinin kısa vadeli olacağı yönündeki kanaatin kısmen gerçekçi olabileceği değerlendirilmekte birlikte, ABD ekonomisinin resesyona (NBER; reel GSYİH ve reel gelirda daralma, işsizlik artışı, sanayii üretiminde ve toptan-perakende satışlarda düşüş) girme olasılığının çok yüksek olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte, salgının seyri asıl belirleyici faktör olacaktır. Bu bağlamda, COVID-19'dan kaynaklı ekonomik etkilerin ne kadar süreceği hususunda ekonomi uzmanlarından ziyade pandemi uzmanları ile sağlık alanındaki bilim adamlarının daha sağlıklı öngörülerde bulunabileceği düşünülmektedir. ABD ekonomisinin 2020 yılının ikinci çeyreğinde, büyük ihtimalle çift haneli bir oranda, daralacağını önemli ölçüde kesinleştiği değerlendirilmektedir.

Grafik 4: ABD'de COVID-19'un Sektörlere Etkisi

Kaynak: Avasant

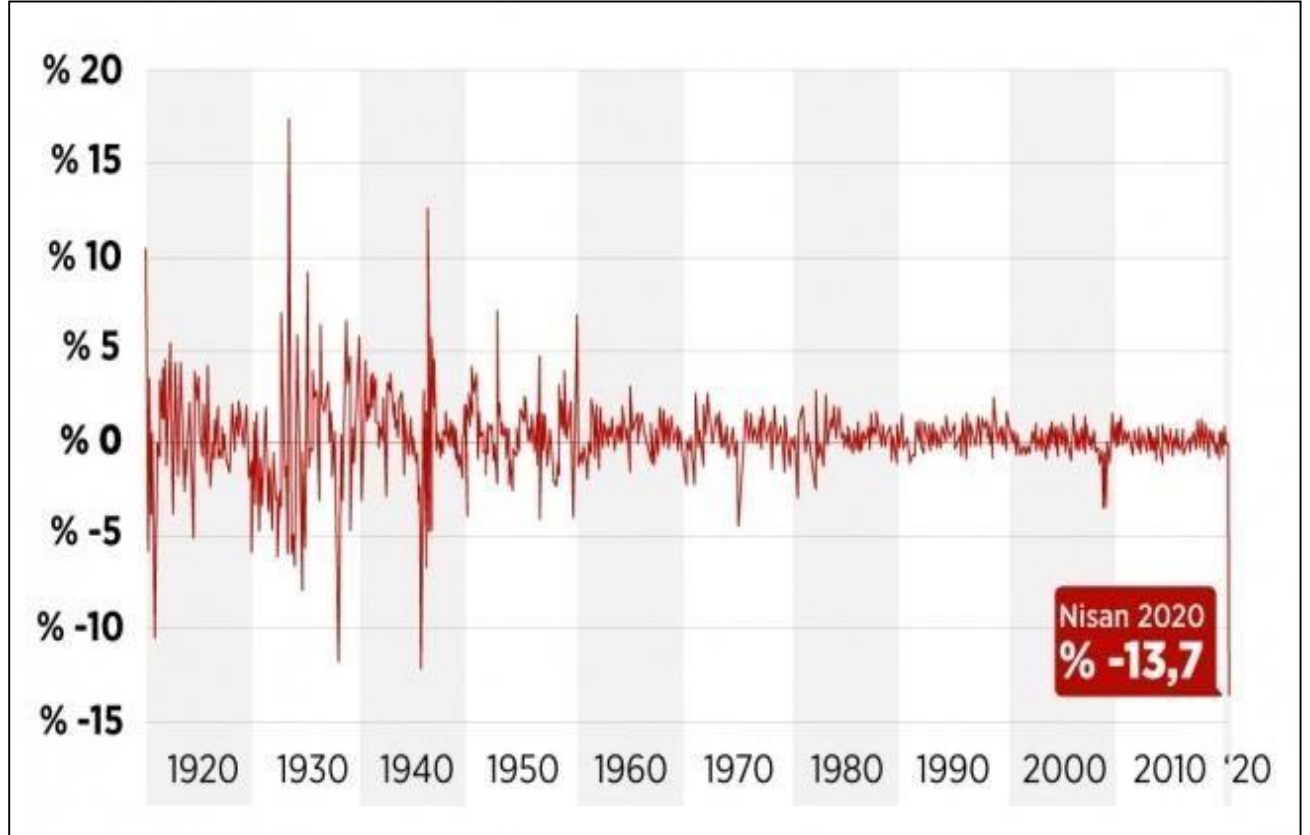
Sanayi üretimi, Ocak ayında yaşanan yüzde 0,5 düşüşün ardından, Şubat ayında yüzde 0,6 artış göstermiştir. İmalat sanayi üretimi Şubat ayında yüzde 0,1 artmıştır ancak yine de bir önceki yılki seviyesinin % 0,4 altında kaldığı kaydedilmiştir. Madencilik endeksi yüzde 1,5 düşüş göstermiş; buna rağmen, genel madencilik üretimi bir önceki yıla göre yüzde 2,1 oranında yüksek seyretmiştir. Dayanıklı tüketim malları üretimi % 0.3 artmıştır. Dayanıklı bileşenler arasında motorlu taşıtlar ve parçalar en büyük yükselişi kaydederken; uzay ve çeşitli nakliye ekipmanları en büyük düşüşü kaydetmiştir. Tekstil, petrol ve kömür ürünleri ile kimyasallarda büyük düşüşler kaydedilmiştir. Büyük artışlar ise yiyecek, içecek ve tütün ürünleri ile kaydedilirken; giyim ve deri sektörlerindeki artış da ilgi çekicidir. Kamu hizmetleri endeksi ise yüzde 7,1 oranında artmıştır.

Buna karşılık, iş ekipmanlarının üretimi yüzde 0,4 gerilemiş ve transit uçaklarda büyük bir düşüş yaşanmıştır; bu da sivil uçakların üretiminde daha fazla düşüşe neden olmuştur. İnşaat malzemeleri endeksi de yüzde 0,4 düşmüş, ancak savunma ve uzay ekipmanları ve iş malzemeleri endeksleri sırasıyla yüzde 1,2 ve yüzde 0,5 artmıştır. Enerji kategorisinde hem dayanıklı hem de dayanıksız malzemeler için ofset azalışından daha fazla bir artış olması nedeniyle malzeme üretimi yüzde 0,2 arttı.

Şubat ayında imalat kapasite kullanımı Ocak ayı ile aynı seviyeyi koruyarak yüzde 75,0 olarak kaydedilmiştir ancak bu oran, uzun dönem ortalamasının 3,2 puan altında kalmıştır. Sanayi sektörü için kapasite kullanımı Şubat ayında 0,4 puan artarak yüzde 77'ye yükselmiştir. Bu oran uzun dönem (1972-2019) ortalamasının 2,8 puan altındadır. Madencilik için kullanım oranı yüzde 88,4'e düşmüş, ancak uzun dönem ortalamasının 1,2 puan üzerinde kalmıştır.

COVID-19 salgını birçok fabrikanın Mart ayının sonlarında operasyonları askıya almasına yol açtığından, toplam sanayi üretimi yüzde 5,4 düşüş kaydetmiştir. Bu düşüş, yılın ilk çeyreğindeki sanayi üretimi seviyesini yıllık yüzde 7 oranında eksiye düşürmüştür. En yüksek oran olan yüzde 28 ile motorlu taşıtlar ve aksamı dahil olmak üzere sanayi dallarının çoğunluğu tarafından bildirilen imalattaki düşüşler neticesinde düşüş trendi yüzde 6,3 seviyesine dayanmıştır. Yüzde 8 ile yüzde 10 arasında düşüş kaydeden dayanıklı tüketim sanayileri arasında fabrikasyon metal ürünler, havacılık ve çeşitli ulaşım ekipmanları, mobilya ve ilgili ürünler yer almaktadır. Toplam sanayi üretimi ve üretimdeki düşüşler Ocak 1946 ve Şubat 1946'dan o güne en büyük düşüşler olarak kayıtlara geçmiştir. Kamu hizmetleri ve madencilik endeksleri sırasıyla yüzde 3,9 ve yüzde 2,0 azalmıştır. Tesislerin üretimi Mart ayında yüzde 3,9 azalırken, hem elektrik hem de doğal gaz tesislerinde benzer boyutta düşüşler kaydedilmiştir. Madencilik üretimi yüzde 2,0 azalmış ve ham petrol çıkarımı, doğal gaz sıvıları çıkarımı, kömür madenciliği ve enerji dışı madencilikte de en büyük düşüşler yaşanmıştır.

Grafik 5: ABD'de Yıllara Göre Sanayi Üretimi

Kaynak: ABD Merkez Bankası, Statista

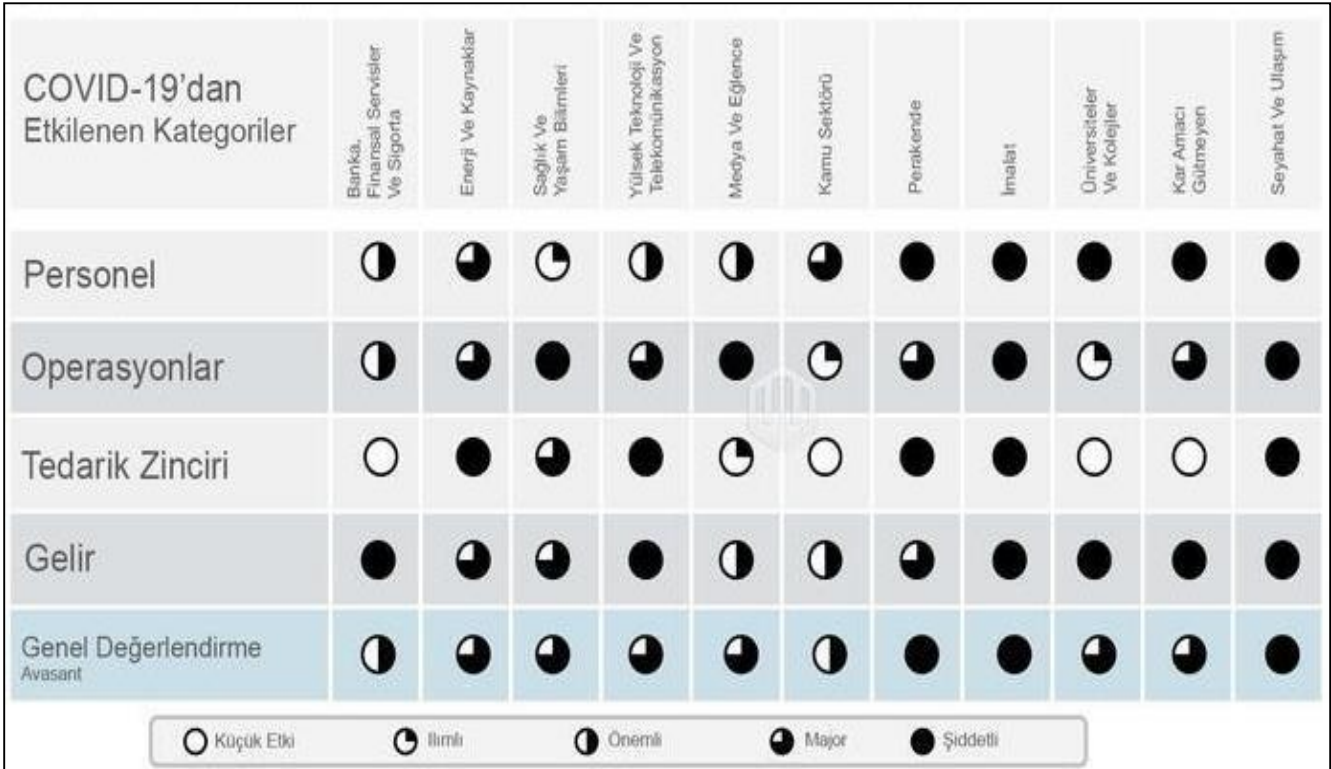
Sanayi sektörü için kapasite kullanımı, Mart ayında 4,3 puanlık azalışla yüzde 72,7'ye gerilemiş, uzun dönem (1972-2019) ortalamasının 7,1 puan altında kalmıştır.

COVID-19 (coronavirus hastalığı 2019) pandemisi, birçok fabrikanın ay boyunca operasyonları yavaşlatmasına veya askıya almasına neden olduğundan, toplam sanayi üretimi Nisan ayında endeksin 101 yıllık tarihindeki en büyük aylık düşüş olarak 11,2 kaydedilmiştir. İmalat sanayi üretimi, tüm büyük sektörlerdeki imalatın azalmasıyla % 13,7 oranında rekor düşüş kaydetti. Motorlu taşıtların ve aksamalarının üretimi yüzde 70'ten fazla düşmüş; imalatın diğer alanlarında üretim yüzde 10,3 azalmıştır. Kamu hizmetleri ve madencilik endeksleri sırasıyla yüzde 0,9 ve yüzde 6,1 azalmıştır. Ham petrol çıkarımı, petrol ve gaz kuyusu sondajı, kömür madenciliği ve enerji dışı madencilikteki en büyük düşüşler kaydedilmiştir. Petrol ve gaz kuyusu sondaj endeksi yüzde 28 oranında yaşanan düşüş ile 1972'den bu yana rekor bir seviyeye gerilemiştir.

Tüketim malları endeksi, dayanıklı tüketim mallarında % 36 ve tüketici enerji ürünlerinde % 3,3 düşüşle yüzde 11,7 bandında negatif seyretmiştir. Dayanıklı tüketim mallarındaki zayıflığa, otomotiv ürünlerinde yüzde 61,9'luk bir düşüş neden olurken; tüketici enerji ürünlerindeki düşüş ise, kamu hizmetleri tarafından konutlara yapılan satışlardaki artışla kısmen dengelenen yakıtlardaki düşüşün yansımasıdır. Bu gidişat nihayetinde motorlu taşıtlar ve sivil uçak üreten çoğu fabrikanın bir ay boyunca kapanmasıyla sonuçlanmıştır.

Sanayi sektörü için kapasite kullanımı Nisan ayında Mart ayına oranla yüzde 2,6 puan daha gerileyerek yüzde 61,01 olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 6: ABD'de COVID-19'un Sektörlere Etki Endeksi

Kaynak: Avasant

Sektörel Veriler

ABD S&P Global Market Intelligence Group Quant Research grubu tarafından yapılan sektörel analiz anketine göre cevap veren firmaların sadece %16'sı 2020 yılında bir normalleşme beklemektedir. Katılımcıların %55'i toparlanmayı 2021 itibari ile beklerken, geri kalan kısmı 2022 yılında iyileşme beklemektedir. Çeşitli diğer firmalara baktığımızda düşüş yaşayan perakende sektöründe, ABD'de ilk çeyrek bilanço verileri ile beraber Adidas'ın ABD ithalatını azaltmasına rağmen kazançlarında düşüş yaşadığını bildirdiği, J. C. Penny ve PHV gibi ithalatçıların uzun vadeli planları doğrultusunda Vietnam'dan olan ithalatlarını kısmen arttırdığı, ABD'de perakende sektöründe yaşanan %6,2'lik düşme sebebiyle Ikea'nın düşük taleple bağlantılı olarak ABD ithalatını azalttığı aktarılmaktadır.

Sermaye ürünlerinde otomotiv bileşenleri üreticisi Robert Bosch'un ise otomobillerdeki gerilemenin büyük finansal krizlerden daha sert olacağına dikkati çektiği ancak buna rağmen sevkiyatlarını kesmediği bilgisi veriliyor. Bir başka otomobil yedek parça tedarikçisi Continental da küçük tedarikçilerine yönelik iflas riski uyarısında bulunduğu belirtilirken tedarik zincirinde AB'den olan talebini Meksika'dan %26 ihracat artışı ile sağladığı bilgisi verilmektedir. Motorlu ve elektrikli aletler üreticisi Husqvarna'nın, Avrupa'daki yavaşlama ve tedarik zinciri kesintileri zamanlaması göz önüne alındığında yılın 2. çeyreğinin 1. çeyreğinden daha sert olacağı uyarısında bulunduğu ve Çin tedarikini %13 azaltırken ABD tedarikini %5 arttırdığı belirtiliyor.

Navlun sevkiyatı sektöründen elde edilen sonuçların, COVID-19'un küresel ticaret hacimleri ve maliyetleri üzerindeki önemli etkiyi gösterdiği bilgisi veriliyor. UPS'in "daha önce hiç görmediği bir talep değişkenliği seviyesine" tanıklık ettiği ve gelirlerin yıllık bazda ilk çeyrek itibari ile %5 arttığı ve ülke içi teslimatlarda %9,3 artış yaşandığı ifade ediliyor. Diğer taraftan gümrük şirketlerinden C.H. Robinson'un ilk çeyrekte %16'lık bir gelir kaybı yaşadığı ve kamyon taşımacılığında %7,5'lük düşüş yaşandığı bilgisi verilirken, gerilemenin devam etmesinin beklendiği belirtiliyor. Nakliye şirketlerinin, mevcut durumla başa çıkmak için çok farklı stratejik yollar izlediği ifade ediliyor. DSV-Panalpina nakliye şirketinin 51 milyon dolar işletme karlarında azalma yaşanırken, şirket tarafından faaliyetlerin 2. Çeyrekte de azalmaya devam edeceğinin tahmin edildiği ve yaklaşık 3.000 çalışanın işine son verilmesi kararı alındığı bilgisi veriliyor. K + N şirketi ise salgın sebebi ile FAVÖK gelirlerinin %24 düştüğü ve ayrıca firma tarafından 3. çeyrek itibari ile bir iyileşme beklendiği ancak belirli sektörlerde yeni normal olarak %100, %90, %80 gibi kapasitelerin olmasını beklemedikleri aktarılıyor. Aynı şekilde lojistik sektöründe gemi inşa sektörünün Mart ayında ihracatta ve siparişlerde düşüş yaşandığını kaydettiği bilgisi veriliyor.

Ev ürünleri ve kişisel bakım sektörünün ise salgın sırasında kazananlar arasında yer aldığı, Church & Dwight'ın satışlarda %11,5 artış sağlarken özellikle temizlik ürünlerinde artış yaşadığı, tedarik zincirinde ise yıllık bazda %46'lık bir artış yaşadığı bilgisi veriliyor. Uluslararası lastik eldiven ticaretinin ise ABD'de arttığı ve Sri Trang şirketinin halka arz başlattığı belirtiliyor. ABD'ye yapılan ilaç gönderilerinin henüz artmadığı, ancak Strides Pharma'nın, Hindistan'dan COVID-19 için genel bir tedavi göndermeye başladığı bilgisi veriliyor.

Enerji sektörü başlıca firmalarından Exxon ise 20 Nisan tarihinde Batı Teksas petrolünde yaşanan negatif petrol fiyatları ile petrol talebinde yaşanan düşmenin ve kapasite doluluğunun açığa çıkması karşısında küresel olarak sermaye harcamalarını %30 oranında azaltacağını açıklamış ve Teksas'ta yer alan 58 kulesini 15'e düşürmeye hedeflediği ifade edilmiştir. ABD Enerji Enformasyon Kurulu ise ABD'nin enerji üretim maliyetlerinin küresel rakiplerinin çoğundan çok daha yüksek olması sebebi ile ABD'nin "2020'nin üçüncü çeyreğinde net ham petrol ve petrol ürünleri ithalatçısı haline dönmesini" beklediğini ifade etmiştir. İlave olarak altı büyük üretici şirketin (Continental Resources, Cimarex Energy, ConocoPhillips, PDC Energy, Parsley Energy ve Enerplus Corporation) Mayıs ve Haziran aylarında günde yaklaşık 300.000 varil (bpd) ham petrol kesintisi yapması beklendiği ifade edilmiştir.

Otomotiv sektörü ana sanayi üreticilerinden Ford ilk çeyrekte 2 milyar dolar zarar açıklarken, ilk çeyrekte FAVÖK negatif 632 milyon dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. (bir önceki yıl ilk çeyrek 2,4 milyar dolar) Ticaret politikasında büyük ve ani değişimlerin hiçbir zaman uzak olmadığı, ABD'nin, otomotiv endüstrisi için potansiyel sorunlara neden olabilecek ABD-Meksika-Kanada Ticaret anlaşmasının 1 Temmuz'dan itibaren geçerli olacağı bilgisi veriliyor.

ABD perakende sektörü ABD Sayım Bürosu verilerine göre Mart ayında %8,7 küçülme yaşarken yiyecek içecek dahil satışlar 529 milyar dolardan 483 milyar dolara düşmüştür.

Motorlu kara taşıtları ve parça satışları Şubat ayında 106,6 milyar dolardan Mart ayında 79,3 milyar dolara (%25) düşerken giyim satışları 22,4 milyar dolardan 11,1 milyar dolara (% 50) düşmüştür. Marketlerdeki satışlar ise % 27 artışla 58,4 milyar dolar 'dan 74,2 milyar dolara yükselmiştir.

8 milyon kişinin işsiz kaldığı ve satışların 80 milyar dolar azaldığı yiyecek içecek sektöründe küçük ve orta ölçekli restoranlar ciddi oranda zarar ederken bazı restoran zincirleri ve restoranlar salgından etkilenmemiştir. Haziran ayı itibari ile %90 oranında mağazalarını açmak isteyen ABD'de 9.000 şubesi bulunan Starbucks %80 gelir azalması ile ilk çeyrekte satışların 915 milyon dolar azaldığını açıklamıştır. Dunkin Brands firması küresel satışlarında bir azalma yaşamazken (323 milyon dolar) ABD'de %2 azalma olduğu, MC Donalds'ın ise satışlarını ilk çeyrekte arttırdığı ve ABD özelinde restaruntların %99'ünün açık olduğu bilgisi verilmiştir.

COVID-19 salgınının etkilediği diğer sektör olan seyahat sektöründe ise Mart ayı başından itibaren 8 milyon iş ve 138 milyar dolar gelir kaybı yaşanmıştır. 2020 genelinde 1,2 trilyon dolar gelir kaybı beklenen sektörde eyaletlerdeki yasakların azalması ile beraber 9 hafta sonrasında ilk defa 2,5 milyar dolarlık seyahat harcaması artışı yaşanmıştır. ABD Seyahat Birliği verilerine göre ABD'lilerin %70'i gelecek 6 ayda karayolu ile seyahat etmeyi planlamaktadır. Diğer taraftan ABD'lilerin bir çoğu uçak yolculuğu yapmayı düşünmezken sadece %16'sının Ağustos ayı sonunda bir uçak yolculuğu yapmayı planladığı ifade edilmiştir.

Firmalara ilişkin ilk çeyrek karları oldukça düşük gelirken firmaların 2. çeyrek için gelecek tahminleri bulunmayabileceği ifade edilmekte ve S&P 500 içinde düzenli olarak gelir tahmininde bulunan 300 firmanın 114'ünün tahmin iletmediği bilgisi verilmektedir. Aynı dönemde sermaye harcamalarının yüksek olması beklenen teknoloji şirketlerinde harcamalarda kesintiye gidildiği ifade edilmiştir. Mastercard tarafından yapılan işlem hacmi açıklamasına göre ise 21 Nisan tarihi itibariyle işlem hacmi geçen yıla göre %15 azalmıştır.

Ekonomik Veriler

ABD ekonomisi 2019 yılın 4. çeyreğinde %2,1 büyüme yakalarken 2020 yılının ilk çeyreğinde %4,8 küçülme yaşamıştır. COVID-19 salgının küresel ekonomi üzerindeki etkileri ABD'de de görülmüş ve ABD bir önceki yıl aynı dönem (2019 1. Çeyrek) %3,1'lik büyüme performansını yakalayamamıştır. İlk çeyrekte reel GSYİH'deki düşüş, konut sabit yatırımı, federal hükümet harcamaları ile eyalet ve yerelden gelen olumlu katkılarla kısmen dengelenmesine karşın, kişisel tüketim harcamaları, konut dışı sabit yatırım, ihracat ve özel envanter yatırımlarındaki azalmadan kaynaklanan olumsuz etkiler sebebi ile gerçekleşmiştir.

Tüketim harcamalarındaki düşüş, sağlık hizmetlerinin yol açtığı hizmetlerde azalma ve motorlu taşıtların ve parçaların yol açtığı mallardaki azalmaya da yansımıştır. Mart ayında kişisel gelir 382 milyar dolar azalırken, tüketim harcamaları 1,12 trilyon dolar azalmıştır (%7,5). Konut dışı sabit yatırımlardaki düşüş, ulaşım ekipmanlarının yol açtığı ekipman düşüşünü yansıtmakta olup, ihracattaki düşüş seyahatlerin yol açtığı hizmetlerdeki azalma sebebiyle derinleşmiştir.

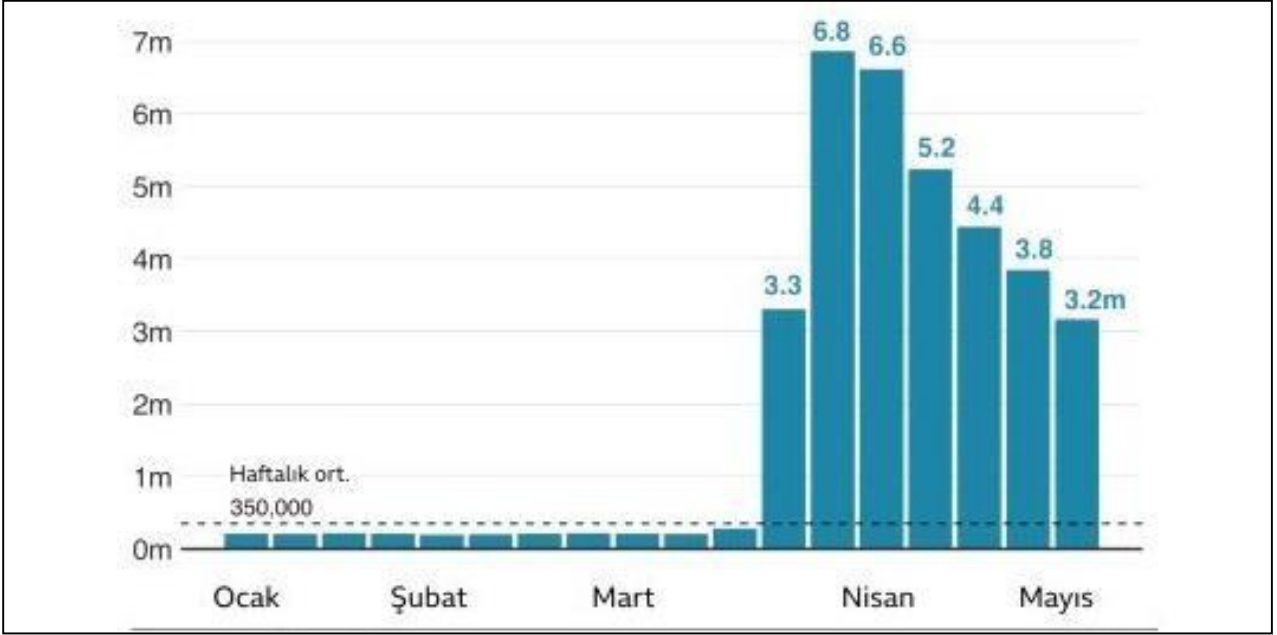
ABD Ekonomik Analiz Bürosu verilerine göre cari fiyatlarla GSYİH, bir önceki dönem 186,6 milyar dolarlık %3,5 GSYİH artışına karşın 1. çeyrekte % 3,5 (191,2 milyar dolar) azalarak 21,54 trilyon dolar seviyesine gerilemiştir. Tüketici Fiyat endeksi (TÜFE) yıllık bazda %1,5 olarak gerçekleşirken, benzin endeksinde keskin düşüş, evde kal tedbirlerinin konaklama harcamalarına etkisi, otomotiv harcamalarında azalma ve giyim harcamalarında düşüş sebebi ile Mart ayında tüketici fiyat endeksi %0,4 düşüş yaşamıştır. Gıda ve enerji fiyatları hariç TÜFE bir önceki aya göre Mart ayında %0,1 azalmıştır. Mart ayında enerji endeksinde %5,8 azalma, benzin fiyatları endeksinde %10,8 azalma, gıda endeksinde %0,3, evde gıda endeksinde ise %0,5 artış yaşanmıştır.

ABD İstihdam Bürosu verilerine göre 16 yaş üzeri işsizlik oranında artış görülmüş olup, Mart ayında işsizlik oranı 0,9 puan artarak %4,4'e yükselmiştir. Bahsekonu artış Ocak 1975'ten bu yana aylık bazda yaşanan en

yüksek artıştır. Mart ayında toplam işsiz sayısı ise 1,4 milyon artarak 7,1 milyona yükselmiştir. İşsizlik artışı en fazla yiyecek içecek sektörü ile perakende sektöründe gerçekleşmiştir. ABD’de Nisan ayında işsizlik ödeneğine başvuran kişi sayısı 25 milyonu geçmiş, toplam işsizlik 25 Nisan itibari ile %15,5’e çıkmıştır. 16 Mayıs itibarıyla, son 9 haftada işsizlik yardımı başvuruları 38 milyona ulaşmıştır. Nüfus Bürosu tarafından yapılan bir araştırmada, ankete katılan yetişkinlerin yarısı, kendilerinin veya hane halkından birinin Mart ortasından sonra işsiz kaldığını ifade etmiştir. ABD Merkez Bankası'nın (Federal Reserve) yaptığı başka bir araştırmada ise hane halkı geliri 40 bin doların altında olan işçilerin yüzde 40'ının işlerini kaybettiği görülmüştür.

ABD Çalışma Bakanlığı, 2.1 milyondan fazla Amerikalının son bir hafta içinde işsizlik maaşına başvurduğunu açıklamıştır. Mart ayı ortasından bu yana işlerini kaybeden Amerikalıların sayısı böylelikle 40 milyonu geçmiştir. Bu, ABD'deki işgücünün dörtte birine denk gelmektedir.

Grafik 7: ABD’de Haftalık Toplam İşsizlik Başvuruları

Kaynak: ABD İşgücü İstatistiği Bürosu

ABD Ekonomik Analiz Bürosu verilerine göre ABD yurtdışı varlıkları 40,3 trilyon dolar, yükümlülükleri ise 29,3 trilyon dolar seviyesinde gerçekleşmiş (3. Çeyrek Varlık: 39,2 trilyon dolar, Yükümlülükler: 28,2 trilyon dolar) yurtdışı yatırım net pozisyonu 2019 4. çeyreğinde -10,99 trilyon dolar seviyesine yükselmiş olup, net varlıklarda toplam azalma 14 milyar dolar olmuştur. Varlıklarda artış sebebi daha çok yabancı hisse fiyatlarındaki artışlar ve yabancı döviz kurlarının ABD doları karşısında yaşadığı artış sebebi ile gerçekleşmiştir. Yükümlülüklerdeki artış ise ABD hisse fiyatlarındaki artış sebebi ile gerçekleşmiştir.

Ticaret Verileri

ABD Sayım Bürosu verilerine göre ABD’nin 2019 yılında ihracatı 1,64 trilyon dolar seviyesinde gerçekleşirken, ithalatı 2,49 trilyon dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. ABD Census verilerine göre 2020 Ocak-Mart döneminde mal ihracatı 395 milyar dolar (2019: 408 milyar dolar) ithalat ise 569 (598 milyar dolar) milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. İlk çeyrekte aylık ortalama ihracat 7,2 milyar dolar azalarak 201,3 milyar dolar'a gerilerken, ortalama ithalat 8,6 milyar dolar azalarak 244,5 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Ülkemiz ile ABD 2019 yılında toplam 20,64 milyar dolar (2018: 20,5 milyar dolar) dış ticaret hacmi yakalamış olup, Türkiye'nin ABD'ye ihracatı 10,6 milyar dolar (2018: 10,2 milyar dolar), ABD'den ithalatı ise 10,04 milyar dolar (2018:10,3 milyar dolar) olarak gerçekleşmiştir. 2020 yılı ilk çeyrekte ihracat 2,64 milyar dolar (2019: 2,57 milyar dolar) seviyesinde gerçekleşerek %2,5 artış yaşanmıştır. İthalat ise 3,5 milyar dolar (2019:2,4 milyar

dolar) seviyesinde gerçekleşerek %49,5 artış yaşanmıştır. Toplam dış ticaret hacmi 1,3 milyar dolar artarak (%14) 6,2 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Toplam ithalattaki artışta en fazla etki 88. Fasil sivil hava taşıtları (900 milyon dolar artışla 1,3 milyar dolar) ve sıvılaştırılmış doğalgaz ithalatı (195 milyon dolar artışla 291 milyon dolar) kaynaklı gerçekleşmiştir. ABD’de dış ticaret açığı Mart ayında yıllık bazda 28,1 milyar dolar (%17,8) ithalat ise 49,7 milyar dolar gerilemiştir. (%6,4) ABD mallar ve hizmetler dış ticaret açığı 2020 Mart ayı sonu itibariyle 44,4 milyar dolar olmuştur. Mart ayında hizmetler dahil ihracat Şubat ayına göre 20 milyar dolar azalarak, 187,7 milyar dolar seviyesinde, ithalat ise Şubat ayına göre 15,4 milyar dolar azalarak 232,2 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. Aynı dönemde mal ihracatı 128 milyar dolar, ithalat ise 193,7 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

ABD’nin 2020 yılı ilk çeyreğinde ticaret ortaklarına baktığımızda ihracatta Kanada (%17), Meksika (%15), Çin (%6) payla, ithalatta Meksika (%15), Çin (%13), Kanada (%13) payla ilk 3 sırayı paylaşmıştır. ABD’de küresel ticaretteki gerilemenin hızını doğrular nitelikte Çin’in ihracat beklentilerinde düşüş yaşanırken, ABD ithalat ortaklarında ilk çeyrekte Meksika’dan 87 milyar dolar ithalat, Çin’den aynı dönemde 75 milyar dolar ithalat gerçekleşmiştir. Diğer taraftan Meksika ABD’nin bir numaralı ticaret ortağı haline gelse de ABD-Meksika Ticaret’inin Mart ayında geçen yıla göre %4 oranında düştüğü bilgisi verilmekte olup, yaşanan gelişme daha çok ABD’nin Çin’den gerçekleştirdiği ithalatın azalması sebebiyle meydana geldiği görülmektedir. 2020 yılı ilk çeyreğinde ABD’nin ithalatta birinci ticaret ortağı Meksika olmuş, Çin 2. sırada gelmiştir. Türkiye ABD ihracatında ilk çeyrekte %1 payla 30. sırada, ABD ithalatında %0,5 payla 34. sırada yer almıştır.

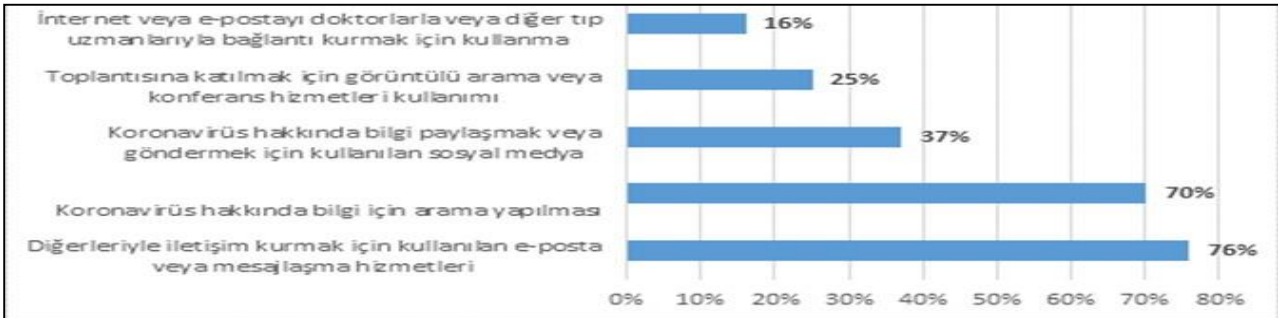
3.3 TOPLUMSAL DEĞİŞİM

COVID-19 salgınının ABD’de yayılma şiddetini arttırması ile birlikte seyahat yasağı getirilmiş, ülkedeki okul ve üniversiteler kapatılmış, çalışanlar evden çalışma sistemine geçmiştir. Alınan bir dizi önlemin getirdiği ekonomik değişimin yanı sıra bu süreçte toplumsal hayatta ve bireylerin davranışlarında da birtakım değişiklikler gözlemlenmiştir.

Birleşik Devletlerde Statista tarafından gerçekleştirilen ankete katılanların yüzde 69’u COVID-19 salgınından bu yana sosyal mesafeyi uyguladıklarını ifade etmiştir. Yine aynı anket sonuçlarına göre %76’sı evde daha fazla kaldığını, %72’si ellerini daha sık yıkadığını, %64’ü bar ve restoranlar gibi halka açık yerlerden kaçındığını, %61’i dükkan benzeri yerlere daha az gittiğini, %51’i toplu sosyal etkinliklerden kaçındığını, %39’u toplu taşımayı daha az kullandığını, %31’i evden çalışma düzenine geçtiğini ve sadece %4’ü yaşam şeklinde herhangi bir değişiklik olmadığını bildirmiştir.

Amerikalılar, koronavirüs krizinde geniş bir cevap yelpazesi için internete başvurmuştur. Mart 2020’de yapılan bir 11.537 kişi ile yapılan ankette, yanıt veren yetişkinlerin yüzde 76’sı COVID-19 salgını nedeniyle başkalarıyla iletişim kurmak için e-posta veya mesajlaşma hizmetleri kullandıklarını belirtmiştir. İnternetin küresel pandemi ile ilgili popüler bir bilgi kaynağı da olması sebebiyle katılımcıların yüzde 70’i çevrimiçi olarak koronavirüs hakkında bilgi aradıklarını belirtmiştir.

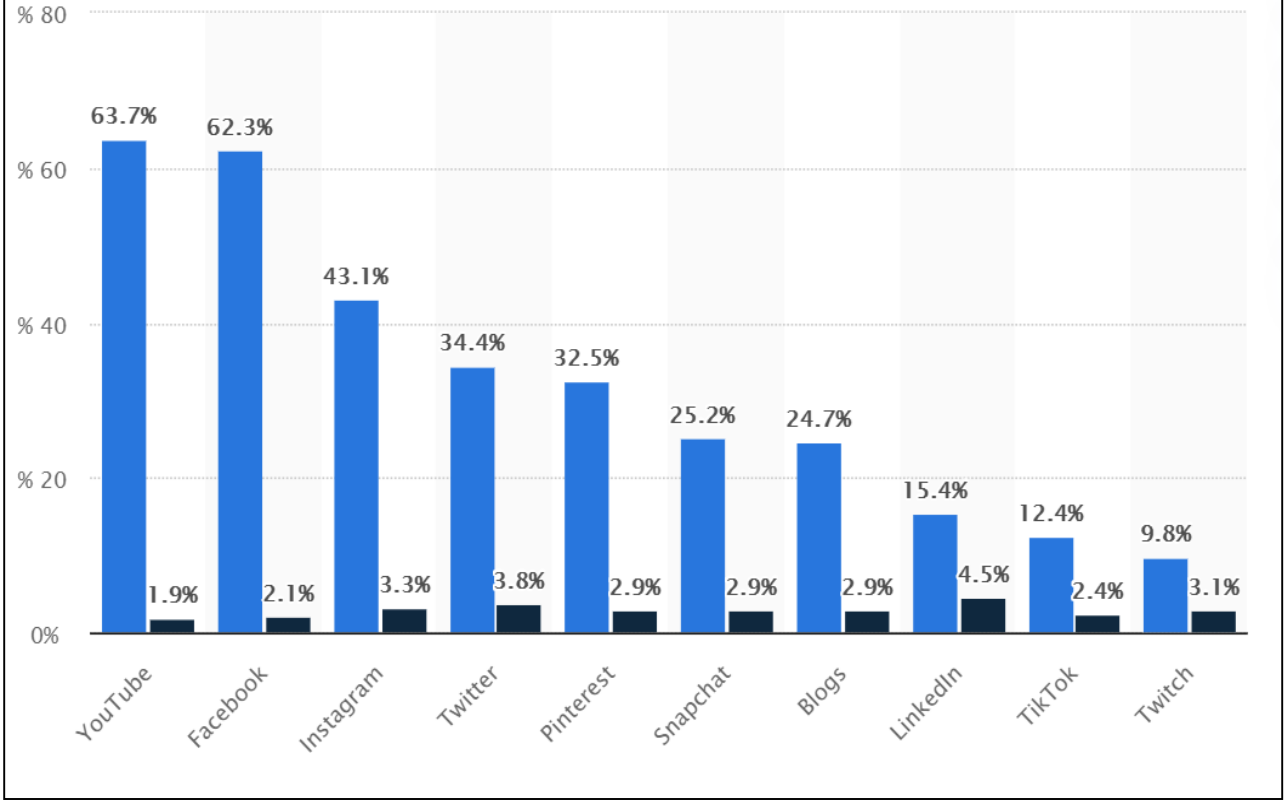
Grafik 8: ABD’de COVID-19’un Dijital İletişim Üzerindeki Etkisi

Kaynak: Statista

Mart 2020'de Amerika Birleşik Devletleri'ndeki sosyal medya kullanıcıları anketinde ise, katılımcıların yüzde 43,1'i koronavirüs sırasında evleriyle sınırlı kaldıklarında Instagram'ı bu dönemde daha fazla kullandıklarını belirtmiştir. YouTube ve Facebook aynı zamanda kullanıcıların evde fiziksel uzaklaşma sırasında kullandıklarını arttırdıkları popüler sosyal platformlardır. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki birçok ilçe ve şehir sakinleri küresel koronavirüs salgını sırasında evde kalma çağrısına uymuş ve böylelikle internet kullanıcıları dijital video platformlarına yönelmiştir.

Grafik 9: ABD'de COVID-19 Süresinde Sosyal Medya Platformları Kullanımları

Kaynak: Statista

Sosyal izolasyon, sosyal mesafe kuralları ve evden çalışma düzeni çağrıları ile bazı eyaletlerdeki çeşitli kısıtlamalar bir süre sonra bazı başkaldırıları tetiklemiş, yer yer çok kalabalık olmayan (ortalama 200 kişilik gruplar halinde) ancak pandemi önlemlerini hiçe sayan gösteri ve protestolar düzenlenmiştir. Protestocu gruplar, enfekte olma haklarının ellerinden alındığını, sosyal hayatlarının kısıtlandığını ve daha birçok toplum sağlığı ve sağduyusu ile örtüşmeyen gerekçeler sunmuşlardır. Anket sonuçlarına göre katılımcıların %44'ü seyahata kısıtlamaları ile sosyal izolasyon ve mesafe kurallarının pandeminin yayılmasına herhangi bir engel teşkil etmekten çok uzak olduğu yönünde güçlü bir kanaate sahiptir.

ABD'deki evsiz nüfusunun yüksek oranı ve bu nüfusun tavsiye edilen yahut zorunlu kılınan önlemlere riayet edememesinin yanı sıra sağlıksız yaşam şartları, gerekli sağlık desteklerinden faydalanamamaları ve faaliyetlerinin kontrol edilemiyor olması pandeminin hızla yayılarak yüksek oranda ölümlerle sonuçlanmasına neden olmuştur.

3.4 AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ HÜKÜMETİNİN ALDIĞI TEDBİRLER

Amerika Birleşik Devletleri, Çin'de COVID-19 pandemisinin ciddi sonuçları doğrultusunda Ocak ayı başlarında seyahat tavsiyeleri kararları almış ve Şubat ayında bu listeyi kalabalıklaştırmış, Mart ayına gelindiğinde ise sıkı seyahat yasaklarını ABD vatandaşı olmayan kişilere uygulamaya başlamıştır. Nisan ayı boyunca da kısıtlamalar devam etmiş ancak bu sınır kontrollerinden zorunlu geçişler ve ticari faaliyetler yasaklara dahil edilmemiştir.

Illinois Eyaleti'nin yanısıra Ohio, Michigan, Indiana, Wisconsin Eyaletleri Valilikleri ile Missouri Eyaleti'ne bağlı St. Louis ve Kansas City şehir yönetimlerinde de evde kalınması yönünde kararlar alınmıştır. Nisan ayı itibarıyla bu yasaklara neredeyse tüm eyaletlerde uygulanmaya başlanmıştır.

Yine birçok eyalette maske takılması zorunlu hale getirilmiş, sosyal etkinlikler iptal edilerek evden çalışma düzenine geçilmesi çağruları yapılmıştır.

Okul ve üniversitelerin ülke çapında kapanması ve uzaktan eğitime geçilmesi uygulaması, gerekli şartları tüm öğrencilerin sağlayamaması sebebiyle eşitsizliğe sebep olan bir uygulamaya dönüşmüştür.

Ticari faaliyetlerde ciddi kısıtlama ya da kapatmalar uygulanmamış, gümrük süreçlerinde sıkılaştırılmış kontroller dışında bir uygulama eklenmesi söz konusu olmamıştır.

Sağlık sektöründe vaadedilen ücretsiz test ve tedavi hizmetleri uygulamaya arzu edildiği gibi konulamamış, yaşanan birçok aksaklık ve skandalın yanı sıra sürecin ölümcül sonuçları ağır şekilde hissedilmiştir.

3.4.1. Sağlık Sektörü ve Halk Sağlığı Kapsamında Alınan Tedbirler

COVID-19 salgınının Çin'de ve dünya çapında ciddiyet boyutunu arttırmasıyla birlikte salgının yayılmasını önlemek amacıyla Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti Ocak ayının başlarından itibaren sağlık sektörü ve halk sağlığı ile ilgili olarak aşağıdaki tedbirleri hayata geçirmeye başlamıştır:

- 6-8 Ocak tarihlerinde ABD Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri (CDC), Çin'e seyahat edecek vatandaşları için seyahat uyarıları yayınlamıştır.
- 16 Ocak tarihinde CDC virüs hakkında bir brifing düzenlemiş ve yetkililer ABD'nin Wuhan'dan gelen veya Wuhan üzerinden gelen yolcuları taramaya başlayacağını açıklamıştır.
- 17 Ocak'ta CDC, San Francisco (SFO), New York (JFK) ve Los Angeles (LAX) havaalanlarında halk sağlığı giriş taraması uygulamaya başlamıştır. CDC daha sonra Atlanta (ATL) ve Chicago (ORD) havalimanlarında da tarama yapılacağını açıkladı.
- 28 Ocak Sağlık ve İnsan Hizmetleri Sekreteri Alex Azar, ABD'nin bu virüsü izlediğini ve Aralık ayından bu yana hazırlık içinde olduğunu açıklamasının ardından 29 Ocak günü ABD Koronavirüs Görev Gücü oluşturulmuş ve Başkanlığına Azar getirilmiştir.
- Hükümetin pandemi çalışmalarında güvenilir bir figür haline gelecek olan Ulusal Alerji ve Enfeksiyon Hastalıkları Enstitüsü Başkanı Dr. Anthony Fauci de Görev Gücüne atanmıştır.
- 31 Ocak'a gelindiğinde, son 14 gün içinde Çin'den seyahat eden ve ABD vatandaşı olmayan herkesin ABD'ye girişini engelleyen bir karar açıklanmıştır, uygulamaya ise 2 Şubat'ta geçilmiştir. Ancak yine de on binlerce insanın ülkeye girişine olanak sağlayan bir dizi muafiyet uygulanmıştır. Ayrıca bu süre içerisinde tahliyesi yapılan ABD vatandaşlarının karantina uygulaması için gerekli hazırlıklar tamamlanmıştır.
- 6 Şubat'ta ABD'deki ilk COVID-19 kaynaklı ölümün gerçekleştiği 21 Nisan'da tamamlanan ve açıklanan otopsi sonrası anlaşılmıştır. Bu dönem test kitlerinin sınırlı olduğu ve bu sebeple testlerin yalnızca seyahat geçmişi olan veya spesifik semptomlar için tıbbi bakım arayan kişilerle sınırlandırıldığı için 21 Nisan tarihine kadar ilk ölümünün 29 Şubat'ın Seattle dışında gerçekleştiği düşünülmekteydi.

- 7 Şubat'ta ABD'deki 13. vaka doğrulanırken, Wuhan'dan tahliye edilen yaklaşık 800 Amerikalı karantina altına alınmıştır. New Hampshire'daki bir mitingde ise Başkan Donald Trump , "teoride" hava ısındığında, virüsün mucizevi bir şekilde ortadan kalkacağını kamuoyu ile paylaşmıştır.
- 13 Şubat'ta hükümet, daha sonra ulusal çapta genişletilmesi planlanan "gözetim" programını 5 şehirde başlatacağını açıklamış ancak plan haftalarca ertelenmiştir.
- 28 Şubat'ta CDC, Dünya Sağlık Örgütü'nün tanı test kitini Çin Epidemiyoloji Dergisi'nde yayınlanan bir çalışmayı sebep göstererek reddetmiş ve kendi test kitini geliştireceğini beyan etmiştir. Aynı gün, test uygulanacak kişilerde aranan kriterler de genişletilmiştir.
- 29 Şubat tarihinde Çin ve Güney Kore gibi yüksek vaka oranlarına sahip ülkeler daha yüksek oranlarda test yapabilirken, CDC kendi kitini geliştirmeyi seçerek ABD'nin test taleplerini karşılama yeteneğinde uzun bir gecikmeye neden olmuştur.
- ABD Gıda ve İlaç İdaresi (FDA), ülke çapında hastanelerde ve sağlık tesislerinde yeni test teknolojilerine izin vermek için acil durum yetkilendirme sürecini başlatacağını duyurmuştur.
- 11 Mart'ta ise Avrupa'dan gelen yolculara seyahat kısıtlaması getirilmiş, kısa bir süre sonra da bu yasağa İngiltere ve İrlanda da dahil edilmiştir.
- 13 Mart'ta ülke genelinde olağanüstü hal ilan edilmiştir. Okullar ve üniversiteler sırasıyla tüm eyaletlerde kapanmıştır. 1'i dışında tüm eyaletlerde sosyal topluluk sayıları sınırlama kararları açıklanmaya başlanmıştır.
- 16 Mart'tan itibaren 15 gün boyunca 10'dan fazla kişiden oluşan sosyal toplantılardan kaçınmaları, mümkünse evden çalışmaları ve isteğe bağlı seyahatleri sınırlandırmaları için çağrıda bulunan yönergelerin yanı sıra sosyal izolasyon ve mesafe kurallarını içeren kılavuzlar yayınlanmıştır.
- 17 Mart tarihinde Başkan Trump, endüstriyi kritik ekipman üretmeye yönlendirmesine izin veren, savaş zamanı bir otorite olan Savunma Üretim Yasasını devreye almıştır. Aynı gün, katı güney sınır kontrolleri ile Kanada'dan gelen yolculara uygulanacak seyahat kısıtlamaları da açıklanmıştır.
- 28 Mart'ta yurt içinde de New York'a seyahat edilmemesi yönünde tavsiyeler açıklanmıştır.
- 29 Mart'ta sosyal izolasyon ve mesafe kuralları 30 Nisan'a kadar uzatılmıştır. Ancak sokağa çıkma yasağı gibi ileri önlemler Federal Hükümetçe değil, yerel yönetimlerin insiyatifiyle alınabilmekte olduğu için tüm vatandaşlara COVID ile mücadelede yerel yönetimlerin tedbirlerini takip etme çağrısında bulunulmuştur.
- 2 Nisan'da ABD çalışma Bakanlığı verilerine göre, ülke genelinde uygulanan sokağa çıkma yasakları gibi önlemler sebebiyle bir hafta içinde yapılan işsizlik başvurularının rekor kırarak 6.65 milyona seviyesine ulaşmıştır.
- 3 Nisan'da CDC halka maske takmayı tavsiye etmiş ve maske bulunamaması halinde diğer eşyalardan nasıl maske yapılacağı konusunda kılavuz yayınlamıştır.

- 4 Nisan'da Başkan Trump iki ardışık haber brifinginde ABD vatandaşlarının COVID-19'u tedavi etmek için kanıtlanmamış bir sıtma ilacı olan hidroksiklorokin denemesi gerektiğini tavsiye etmiştir. Ancak bu yetkin makamlarca ölümcül sonuçlara yol açabilecek bilimsel olmayan bir görüş olarak nitelendirilerek halk uyarılmıştır.
- 5 Nisan'da ise evde kalma emirleri nedeniyle protestolar başlamıştır. Protestolar Kentucky, Oklahoma ve Kuzey Carolina'da endişe verici görüntülere sahne olmuştur.
- 16 Nisan tarihi itibarıyla, işsizlik başvurularının işgücünün %14'ünü geçmesiyle, ABD Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri tarafından geliştirilen ve COVID-19 vakalarındaki azalmaya dayalı olarak ekonomilerini yeniden açmaya yönelik aşamalı bir yaklaşım sunan yönergeler yayınlanmıştır. Plan, COVID-19 enfeksiyonlarının sayısı düşmeye devam ettikçe iki haftalık aşamalarda kademeli olarak yeniden açılmayı öngörmektedir.
- 20 Nisan'da da Tennessee, Güney Carolina ve Georgia Valileri, eyaletlerindeki işletmeler üzerindeki kısıtlamaları hafifletmeyi amaçlayan uygulama değişikliklerini açıkladılar.
- 21 Nisan'da Merkezi Kuzey Carolina'da bulunan küresel bir yaşam bilimleri şirketi olan LabCorp, insanların evde nazal swab örnekleri toplamasını ve bunları test için bir laboratuvara göndermelerini sağlayan kitler için FDA onayı almıştır.
- ABD'de işsizlik, koronavirüsün yayılmasını yavaşlatmak amacıyla uygulanan iş durdurma uygulamaları nedeniyle artmış ve 26 milyondan fazla kişi işini kaybetmiştir. 22 Nisan'da ABD yönetimi iş arayan Amerikalıları korumak amacıyla ABD'de daimi ikamet için yeşil karta başvurulara uygulanacak bir düzenleme için yürütme emri imzalandığını açıklamıştır.
- 30 Nisan tarihinde federal sosyal izolasyon ve mesafe kurallarının süresi dolmuştur.
- 1 Mayıs itibarıyla FDA, koronavirüs hastalarını tedavi etmek için deneysel bir ilacın kullanımı için acil durum izni vermiştir.
- 11 Mayıs tarihinde on beşten fazla eyalet önlemleri gevşetme uygulamalarını devreye almıştır.
- 14 Mayıs'ta CDC 10 milyon test barajının aşıldığını ve %15 oranında pozitif vaka saptandığını açıklamıştır. Okullara, işletmelere ve restoranların güvenli bir şekilde ne zaman ve nasıl yeniden açılacağına dair rehberlik sağlayan kontrol listesi yayınlanmıştır.
- 15 Mayıs'ta ise yıl sonuna kadar aşırı geliştirmek, üretmek ve en hızlı şekilde ülkeye dağıtmayı amaçlayan hükümet projesi Warp Speed Operasyonu'nu açıklanmıştır. 10 milyar dolar kaynak sağlanan projede Sağlık Bakanlığı, Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezi (CDC) ve FDA'nın yanı sıra birçok kurum ve kuruluşun uzmanının da bir araya geldiğini belirtilmiş, ülkeye dağıtılması konusunda da ordunun kullanılacağı ilan edilmiştir.
- 19 Mayıs'ta ise CDC, daha önce yayınlanan kısa kontrol listesini genişleterek 60 sayfalık ayrıntılı bir kılavuz yayınlamıştır.

3.4.2. Ekonomik Tedbirler

Corona virüs salgınından zarar gören kişi ve işletmelerin desteklenmesini öngören ve ABD Hazine Bakanlığı tarafından yönetilen 2,2 trilyon dolarlık destek paketi, ABD tarihinin en büyük destek paketi olmuştur. Nisan ayı içerisinde küçük işletmeleri ve hastaneleri desteklemek amacıyla 484 milyar dolarlık ek bir paket de devreye alınmıştır.

- Paketin öne çıkan maddelerinden biri, ABD vatandaşlarına yapılan doğrudan ödemelerdir. Kişilere 1200 dolara, evli çiftlere 2 bin 400 dolara (ABD’de bazı eyaletlerdeki asgari ücrete yakın) kadar tek defaya mahsus olmak üzere destek ödemesi yapılmıştır. Her bir çocuk için de ek 500 dolar ödenmesi kararlaştırılmıştır. Geliri yüksek olanlara daha az, geliri az olanlara daha çok ödeme yapılması hedeflenerek yıllık bireysel geliri 99 bin doları, çift olarak geliri 198 bin doları aşanlara yardımda kesinti uygulanmıştır. Geliri olmayan kişiler de ödeme kapsamına alınmıştır.
- İşsizlere yapılan işsizlik sigortası ödemeleri, dört ay boyunca haftalık 600 dolar daha fazla olacak şekilde arttırılmış ve işsizlik maaşından yararlanma koşulları hafifletilmiştir.
- ABD’de büyük bir sorun olan ve 1,5 trilyon doları aşan öğrenci kredilerinde ödemeler 6 ay ötelenmiştir.
- Alkollü içki üreticisi olup salgın döneminde el antiseptiği üreten firmalara vergi muafiyeti sağlanmıştır.
- Tarihi pakette en büyük destek payı, 532 milyar dolarla büyük şirketlere ve salgından etkilenen kentlerin yerel yönetimlerine ayrılmıştır. Hükümetten borç alacak her şirkete, 1 yıllık hisse geri alım yasağı uygulanacaktır. Böylece, paranın hisse senedi piyasalarına gitmesi engellenmeye çalışılacaktır.
- Şirketler, üst yönetime ayrılan prim ödemelerini (bonuslar) sınırlandırmış ve işçileri korumak için adımlar atacağını teyit etmelidir.
- Pakette “ulusal güvenlik açısından önemli” görülen ve salgından ağır darbe alan Boeing ve benzeri şirketlere destek için özel olarak 17 milyar dolar ayrılmıştır
- Öte yandan, ABD Merkez Bankası’na büyük şirketler ile yerel yönetimlere 4 trilyon dolarlık doğrudan kredi imkanı sağlama yetkisi verilmiştir. Hazine Bakanlığı, şeffaflık adına şirketlere sağlanan desteklerin koşullarını ilan etmiştir. Ayrıca Senato’da bir izleme kurulu oluşturulmuş ve harcamalar denetleme altına alınmıştır. Başta Başkan Donald Trump olmak üzere yönetimdeki isimlerin ve yakınları ile Kongre üyelerinin şirketlerinin paketten yararlanması engellenmiştir.
- Salgınla birlikte alınan karantina önlemleri, en ağır darbelerden birini havacılık sektörüne indirmiştir. Bu nedenle pakette hava yolu şirketlerine 25 milyar dolarlık yardım ve 25 milyar dolarlık kredi verilmesi kararlaştırılmıştır. Hava yolu şirketlerine yer hizmetleri sağlayan şirketlere ise 3 milyar dolar, kargo şirketlerine de 4 milyar dolar destek sunulmuştur.
- Küçük işletmelere, işçi çıkarmamaları şartıyla toplamda 377 milyar dolarlık yardım ve kredi imkanı sağlanmıştır.

- Hastanelere ve diğer sağlık hizmeti sağlayıcılarına, ekipman ve diğer ihtiyaçları için 126 milyar dolarlık destek hazırlanmıştır.
- Tıbbi ürünler için 16 milyar dolar, corona virüsüne karşı aşı çalışmaları için de 3,5 milyar dolar ayrılmıştır. Ancak daha sonra aşı çalışmaları için hayata geçirilen Warp Speed Operations projesi ile bütçe 10 milyar doara çıkarılmıştır.
- ABD'de yaşlılar ve yoksullar için oluşturulan sağlık sigortalarından daha önce yapılan kesintilerde geri adım atılmış, sağlık sistemi için ek gelir sağlanmıştır.
- Emeklilik hesaplarından gerekli asgari dağıtımlar 2020 için askıya alınmıştır.

3.4.3. Vergi Tedbirleri

Her büyüklükteki işletme vergi indirimleri ve ertelemelerinde 221 milyar dolarlık destekten faydalanmaktadır. 2020 için bordro vergisi ödemeleri 2021 ve 2022'ye ertelenmiştir.

İşletmelerin 2018, 2019 ve 2020 yıllarında kayıplarını geri almasına 5 yıl boyunca izin verilecek ve geri ödeme almaya hemen hak kazanacaklardır.

Likiditeyi desteklemek amacıyla Hazine, vergilerin ve sosyal güvenlik katkılarının ertelenmesine ilaveten cari mali yıl içinde yapılan harcamaların vergi ödemelerini de faiz veya ceza olmaksızın ertelenmiştir.

2020'nin geri kalanında çeşitli havacılık vergileri de askıya alınmıştır.

3.4.4. İstihdama Yönelik Tedbirler

27 Mart'ta Coronavirus Yardım, Destek ve Ekonomik Güvenlik" (CARES) Yasası imzalanmıştır. Bu acil durum mevzuatı, salgının ekonomik etkisini azaltmak için tasarlanmış geniş kapsamlı iyileştirici tedbirler içermektedir. Ayrıca FDA ilaç onay sürecini, acil ücretli hastalık izni programlarını, COVID-19 testi ve aşılması için sağlık sigortası kapsamalarını, tıbbi ürün tedariklerini ve Medicare ile Medicaid'i de değiştirecek detaylar içermektedir.

1 Nisan 2020'de ABD Çalışma Bakanlığı, Coronavirus Yanıt Yasası'nı (FFCRA) duyurmuştur. FFCRA, 500'den az çalışanı olan Amerikan özel sektör işverenlerine, COVID-19 ile ilgili nedenlerle alınan ücretli izinlerin ödenmesi için vergi kredisi ile geri ödeme yaparak yardımcı olmaktadır. Yasa, işverenlerin işçilerini bordrolarında tutmalarını sağlarken, aynı zamanda işçilerin maaş çekleri ile virüsle mücadele için gereken halk sağlığı önlemleri arasında seçim yapmak zorunda kalmamasını sağlamayı amaçlamıştır.

Bazı işverenlerin COVID-19 ile ilgili belirli nedenlerle işten ayrılmaları gereken çalışanlara 80 saate kadar ücretli hastalık izni vermesini gerektiren Acil Ücretli Hastalık İzin Yasası'nın (EPSLA) hayata geçirilmiştir. Bu Yasa çerçevesinde hastalık belirtileri taşıyan, covid tehlikesi sebebiyle karantina uygulamasına tabi olan veya okul veya bakım evi hizmetlerinin durdurulması sebebiyle çocuklarına bakmak durumunda olan çalışanlara 10 haftaya kadar ücretli ve 2 hafta ücretsiz izin hakkı tanınmıştır.

İşletmelere kamu sektörü sübvansiyonları kapsamında, havayolu şirketleri, hava kargo ve destek firmalarına 30 Eylül 2020'ye kadar istihdam seviyelerini korumaları için sırasıyla 25 milyar, 4 milyar dolar ve 3 milyar dolar destek sağlanmıştır.

Küçük işletmelere yönelik iş kesintisi kredilerini desteklemek için yaklaşık 350 milyar dolar ayrılmıştır. Maaş Koruma Programı, küçük işletmelere bordro maliyetleri dahil giderler için 8 haftaya kadar fon sağlamaktadır. Fonlar, bordro maliyetleri için kullanıldığında tamamen affedilecek krediler biçiminde sağlanmıştır. Mevcut istihdamın korunması veya derhal yeni işe alımın yapılması durumunda kredi ödemeleri altı ay için ertelenecektir. Teminat şartı aranmaz. Ne hükümet ne de borç verenler küçük işletmelerden herhangi bir ücret veya faiz talep edecektir.

3.4.5. Gümrük Tedbirleri

Covid-19 salgını kapsamında gümrüklerde ve ticarete herhangi bir kısıtlamaya gidilmemiş ancak kontrol ve güvenlik önlemleri arttırılmıştır. Havaalanı, limanlar ve kara sınırları ticari faaliyetlere açık tutulmuştur. Kontrol noktalarında sosyal mesafe kuralları uygulanmış, kargolar tedbirler kapsamında incelemeden geçmiştir.

İhracat ve ithalat malları ise, kritik kişisel koruyucu donanımlar başta olmak üzere daha sıkı kontrollere tabi tutulmuş; personel azaltılmasına bağlı yaşanan gecikmeler sebebiyle aksamalar ve kuyruklar oluşmuştur.

3.4.6. Lojistik Tedbirleri

Birçok ülkenin sınırları ticari faaliyetlere kapatması ile ihracat ve ithalat faaliyetlerinin azalmasının yanında karayolu, deniz yolu ve hava yolu seferlerindeki azaltımlar sebebiyle lojistikte fiyat artışları ve gecikmeler yaşanmış olsa da ileri tedbirler devreye sokulmamıştır.

Depolama & lojistik sektörleri ABD Batı yakası ekonomisinin omurgasını oluşturmaktadır. Los Angeles liman bölgesindeki kargo hacmi, son aylarda %20 oranı civarında azalmıştır. Geçen yılın aynı dönemine göre toplam yük hacmi, %25 oranında azalmıştır. Diğer yandan İtalya merkezli konteynırların dahi Los Angeles limanına gelmeye devam etmiştir. Ancak gümrük denetimlerinin sağlık gerekçeleriyle sıklaştırıldığı ve bu nedenle, malların gümrükten daha uzun sürede çekilebildiği ve ilave maliyetler doğurabildiği kaydedilmiştir.

Personelde covid vakası tespiti sebebiyle, geri kalan tüm personelin de karantina uygulamasına alınması sonucu birkaç münferit geçici liman kapama işlemi yapılmıştır.

4. TÜRKİYE – ABD İLİŞKİLERİ

4.1 EKONOMİK DURUM

T.C. Ticaret Bakanlığı tarafından yayınlanan 2020 Yılı Nisan Ayı Veri Bülteni'ne göre Nisan ayında ihracat bir önceki yılın aynı ayına göre % 41,38 oranında; ithalat ise % 28,31 oranında azalmıştır. 2020 yılı Nisan ayında geçen yılın aynı ayına göre;

- İhracat, % 41,38 azalarak 8 milyar 993 milyon dolar,
- İthalat, % 28,31 azalarak 12 milyar 957 milyon dolar,
- Dış ticaret hacmi, % 34,31 azalarak 21 milyar 950 milyon dolar,
- İhracatın ithalatı karşılama oranı ise % 69,4 olmuştur.

Mart ayından itibaren tüm dünyayı hem sosyal hem de ekonomik anlamda çok büyük oranda olumsuz etkileyen Covid-19 salgınının ekonomik yansımalarının Nisan ayında çok daha sert ve keskin görülmeye başlanması, ihracatımızı negatif yönde etkilemeye devam etmiştir. Nitekim, salgın nedeniyle başta AB ülkeleri olmak üzere, önemli ihraç ülkelerimizde görülen eşi görülmemiş boyuttaki pazar ve talep daralmaları ve sınırlardaki karantina önlemleri Nisan ayı ihracatımızda görülen düşüşün de ana nedeni olmuştur. Mart ve

Nisan aylarında görülen bu düşüş, yılın ilk 2 ayında % 4,0 oranında artış gösteren ihracatımızın da 4 aylık dönem itibariyle negatif büyüme göstermesine yol açmıştır. Benzer şekilde, Covid-19 nedeniyle Nisan ayında ithalatımızın da % 28,31 gibi yüksek bir oranda gerilediği görülmektedir.

Tablo 2: GTS'ye Göre Türkiye'nin Dış Ticaret Verileri (Milyon dolar)

Dış Ticaret	Nisan			Ocak-Nisan		
	2019	2020	Değişim (%)	2019	2020	Değişim (%)
İhracat	15.341	8.993	-41,38	59.875	51.742	-13,58
İthalat	18.073	12.957	-28,31	68.545	68.613	0,10
Dış Ticaret Hacmi	33.414	21.950	-34,31	128.420	120.355	-6,28
Dış Ticaret Dengesi	-2.732	-3.965	45,11	-8.670	-16.871	94,58
İhr./ İth. Karşılama Oranı (%)	84,9	69,4		87,4	75,4	

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

2020 yılı Nisan ayında en fazla ihracat yapılan ülke Almanya (862 milyon dolar) olurken, bu ülkeyi sırasıyla, ABD (606 milyon dolar) ve Irak (564 milyon dolar) izlemektedir. Nisan ayı ihracatında değer bazında en fazla düşüş gösteren ilk 10 ülke arasında 7. sırada yer alan ABD ekonomisinin aynı dönemde beklentilerin de ötesinde % 4,8 oranında daraldığı açıklanmıştır.

2020 yılı Nisan ayında en fazla ithalat yapılan ülke Çin (1 milyar 559 milyon dolar) olurken, bu ülkeyi sırasıyla, Almanya (1 milyar 267 milyon dolar) ve Rusya (1 milyar 126 milyon dolar) izlemektedir. ABD ise 745 milyon dolar ile 4. sırada yer almaktadır. Her ne kadar 2020 Nisan ayı değerleri 2019 Nisan ayı değerlerinin %24 seviyelerinde altında kalmış olsa da, Ocak-Nisan dönemleri incelendiğinde 2020 yılı ithalat değerinin %24 artış göstermiş olduğu görülmektedir.

Tablo 3: GTS'ye Göre Türkiye'nin ABD İle Dış Ticareti (Milyon dolar)

Dış Ticaret	Nisan			Ocak-Nisan		
	2019	2020	Değişim (%)	2019	2020	Değişim (%)
İhracat	809	606	-25,14	2.945	2.971	+0,87
İthalat	988	745	-24,59	3.618	4.518	+24,87
Dış Ticaret Hacmi	1.797	1.351	-24,81	6.563	7.489	+14,10
Dış Ticaret Dengesi	-179	-139	-22,34	-673	-1.547	-129,86

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri Veri Tabanı

T.C. Ticaret Bakanlığının resmi web sayfasında ülke bazlı yayınlanan "COVID-19 Gelişmeleri" bölümünde belirtildiği üzere COVID-19 salgını, Türkiye'nin 2019 yılında ABD'ye toplam ihracatı 8.972 milyon dolar, ABD'den ithalatı ise 12.154 milyon dolar olarak realize olmuş olup, iki ülke arasındaki dış ticaret hacmi ise 21 milyar doları geçmiştir. 2020 Ocak-Şubat döneminde Türkiye'nin ABD'ye ihracatı bir önceki senenin aynı dönemine göre %10'luk bir artış yaşanırken, ABD'den ithalatında ise yaklaşık %40'luk bir artış yaşanmıştır. Bu bağlamda, 2020 yılının ilk iki ayında Türkiye'nin ABD ile olan dış ticaret açığında artış yaşanmıştır.

2020 yılının ilk 2 ayında bir önceki yılın aynı dönemine ABD ile olan dış ticaret açığımızdaki belirgin artışın sivil havacılık uçakları (Fasıl 88) ve LNG (Fasıl 27) ithalatımızdaki artışın etkili olduğu görülmektedir.

ABD verilerine göre, 2019 yılında Türkiye'nin ABD'ye toplam ihracatı 10.644 milyon dolar, ABD'den ithalatı ise 10.045 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'nin 2020 Ocak-Şubat döneminde ABD'ye ihracatı bir önceki yılın aynı dönemine nazaran %2 artışla 1,7 milyar dolara, ABD'den ithalatı ise %54 artış ile 2,3 milyar dolara yükselmiştir (Kaynak: US Census).

Ara malları ile tüketim malları Türkiye'nin ABD'ye olan ihracatının %90'ından fazlasını oluşturmaktadır. Dolayısıyla, salgından mütevellit lojistik ve gümrüklerde yaşanabilecek gecikmelerin yanında COVID-19'dan kaynaklı ABD'deki olası üretim düşüşü ve tüketim harcamalarındaki azalış ülkeye olan ihracatımızı salgın kontrol altına alınana kadar doğrudan olumsuz etkileyebilecektir.

Ataşeliğimiz, ABD'ye olan ihracatımızın COVID-19'un ABD'deki etkilerinden dolayı salgın süresince olası düşüşünün engellenmesi noktasında halihazırda oluşan şartlar altında atılabilecek adımların çok sınırlı olduğunu, bu açıdan virüsün etkilerinin ortadan kalktıktan sonra yaşanabilecek keskin talep artışının karşılanması noktasında firmalarımızın stok yatırımlarını kontrollü artırımlarının ve ön bağlantılar oluşturmaya çaba göstermelerinin önemli olabileceğini değerlendirmektedir.

COVID-19 Salgınının ABD'de, salgın öncesinde ekonomi ve ticaret gündeminin önemli maddelerinden biri olan ticaret savaşlarının geçici olarak gündem dışı kalmasına yol açtığı gözlemlenmektedir. Her ne kadar salgın, küresel iş birliğinin önemini ortaya çıkarmış olsa da salgından kaynaklı ekonomik tahribatın bilançosu ortaya çıktıktan sonra olası anti-küreselleşme eğilimlerinin bir yansıması olarak korumacılık söylemlerinin derinleşmesinin daha olası olduğu değerlendirilmektedir. Bahsi geçen salgın, öncelikle küresel değer zincirinin mevcut yapısıyla ilişkili riskleri tartışmaya açacaktır diye düşünülmektedir. Salgın sonrasında ABD-Çin arasındaki güç mücadelesinin daha fazla belirgin olabileceği ve küresel risk ve belirsizliklerin daha da artabileceği düşünülmektedir. Ülkemizin bu bağlamda, bütün muhtemel senaryoları yakından takip etmesi ve proaktif pozisyonlar geliştirmesinin önemli olabileceği değerlendirilmektedir.

Öte yandan, ABD'de olası bir resesyon durumunda resesyondan çıkış yollarından belki de en önemlisinin altyapı yatırımı harcamalarının (ulaştırma, enerji, sağlık vb.) artırılması olacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda ABD Başkanının 31 Mart 2020 tarihli tweetinde altyapı yatırımlarına işaret etmesinin bu konuda önemli olduğu değerlendirilmektedir. ABD'de olası bir resesyon durumunda altyapı yatırımlarının ülkede önemli hale geleceği ve bu çerçevede ülkemizden tedarikçiler için önemli fırsatlar ortaya çıkabileceği değerlendirilmektedir. Diğer taraftan, Türk müteahhitlik ve inşaat firmalarının üçüncü ülkelerde ABD'li firmalarla işbirlikleri geliştirip/ilerletip, bu ilişkilerini ABD'deki olası altyapı yatırımlarda fırsata dönüştürmelerinin önemli olabileceği değerlendirilmektedir.

4.2 KARŞILIKLI GERÇEKLEŞTİRİLEN YARDIMLAR

Korona virüsle mücadele kapsamında bugüne kadar yardım isteyen ülkelere karşılık veren Türkiye ile işbirliği yapmak isteyen ABD de, büyükelçilik aracılığıyla ürün talep listesi gönderdi. Bunun üzerine 28 Nisan tarihinde tıbbi malzeme dolu nakliye uçağı ABD'ye gönderilmiştir. Hemen akabinde tıbbi malzeme dolu 2. bir uçak daha yardım olarak ABD'ye gönderilmiştir. Yardım kolilerinde, bir önceki pakette olduğu gibi maske, tulum, dezenfektan, yüz koruyucu siperlik ve koruyucu gözlükler gibi önleyici malzemelerin bulunduğu belirtilmiştir.

5. KAYNAKÇA

1. Ticaret Bakanlığı Bilgi Sistemi – www.ticaret.gov.tr
2. Vikipedi Özgür Ansiklopedi – wikipedia.org
3. Euronews – www.euronews.com
4. Worldometers – www.worldometers.com
5. Türkiye İstatistik Kurumu – www.tuik.com
6. Dış İlişkiler Konseyi – www.cfr.org
7. DEİK-Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu – www.deik.org.tr
8. Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Örgütü – www.unido.org
9. Sağlık Bakanlığı – covid19bilgi.saglik.gov.tr/tr
10. WHO Dünya Sağlık Örgütü – www.who.int/
11. International Monetary Found- www.imf.org
12. OECD – www.oecd.org
13. BBC- <https://www.bbc.com/>
14. Uluslararası Çalışma Örgütü- www.ilo.org
15. Avrupa Hastalıkları Kontrol ve Önleme Merkezi – www.ecdc.europa.eu
16. UNIDO-United Nations Industrial Development Organization- www.unido.org
17. Trademap – www.trademap.org
18. Uluslararası Çalışma Örgütü – www.ilo.org
19. BBC – <https://www.bbc.com/>
20. Avrupa Hastalıkları Kontrol ve Önleme Merkezi – <https://www.ecdc.europa.eu/>
21. J. Jusko, (29 Nisan 2020). Koronavirüs Krizi: Üreticiler Ne Söylüyor ve Ne yapıyor, <https://www.industryweek.com/covid19/media-gallery/21129951/the-coronavirus-crisis-what-manufacturers-are-saying-and-doing/slideshow?slide=7>
22. UNESCO Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü – <https://en.unesco.org/>
23. Rusya İnsan Sağlığı ve Tüketiciyi Koruma Kurumu – <https://www.rospotrebnadzor.ru/en/>